

รายงานผลการดำเนินงาน

โครงการอนุรักษ์ถิ่นอาศัยของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์
ที่มีความสำคัญระดับโลกในพื้นที่ภาคการผลิต

**Conserving Habitats for Globally Important Flora and Fauna
in Production Landscapes Project Result Report**

รายงานผลการดำเนินงาน

โครงการอนุรักษ์ถิ่นอาศัยของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ ที่มีความสำคัญระดับโลกในพื้นที่ภาคการผลิต

Conserving Habitats for Globally Important Flora and Fauna in Production Landscapes Project Result Report

บรรณาธิการและเรียบเรียง:

อภิรดี ตรีรัตน์เกื้อกูล

บรรณาธิการร่วม:

เย็นตา หนึ่งแวแดง

อุษารัตน์ จันทร์ภักดี

นุชจรี พิษณุณ

IUCN Thailand Programme

“งานอนุรักษ์พลับพลึงธารสะท้อนบทเรียนและความสำคัญของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน กฎหมายไม่สามารถนำมาใช้กับงานอนุรักษ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพหากขาดการยอมรับและการขับเคลื่อนโดยชุมชน งานสร้างรายได้เพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์พลับพลึงธารในพื้นที่ให้ยั่งยืนเป็นอีกประเด็นที่ไม่ควรมองข้าม”

- อัมรินทร์ ประสมผล ชาวบ้านไรโน หมู่ 5 ตำบลนาคา อำเภอสุขสำราญ จังหวัดระนอง

สารบัญ

คำนิยม	iv
บทนำ	1
เป้าหมายการดำเนินงาน	2
ความท้าทายเชิงนโยบาย	6
รูปแบบการทำงาน	7
โครงการอนุรักษ์นกกระเรียนพันธุ์ไทย	9
โครงการอนุรักษ์นกชายเลนปากช้อน	12
โครงการอนุรักษ์พลับพลึงธาร	13
ความสำเร็จรายวัตถุประสงค์โครงการ	15
ตัวชี้วัดโครงการและความสำเร็จ	15
ตัวอย่างความสำเร็จเชิงคุณภาพ	22
• นกกระเรียนพันธุ์ไทย: คนอยู่ได้ นกอยู่รอด	22
• นกชายเลนปากช้อน: สัมพันธภาพบนผืนแผ่นดินนาเกลือโคกขาม สมุทรสงคราม	29
• พลับพลึงธาร: ราชีนีที่รอวันหวนคืนสู่สายน้ำ	38
บทส่งท้าย	46

คำนิยาม

ในปัจจุบัน โลกกำลังเผชิญกับความท้าทายหลัก 3 ประการคือ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเพิ่มจำนวนประชากรของมนุษย์จนไม่สามารถผลิตอาหารได้อย่างเพียงพอ และการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งมีสาเหตุหลักหนึ่งมาจากการสูญเสียถิ่นอาศัยของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่สำคัญ ประเทศไทยเองก็กำลังเผชิญกับความท้าทายดังกล่าวเช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ

ปัญหาเรื่องการผลิตอาหารสำหรับมนุษย์และการสูญเสียถิ่นอาศัยของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่สำคัญนี้ ดูเหมือนจะไม่สามารถไปด้วยกันได้เลย และเมื่อต้องเลือกว่าเราจะแก้ปัญหามาก่อนที่จะมาดูแลเรื่องหลังเสมอ การมีโครงการอนุรักษ์ถิ่นอาศัยของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่มีความสำคัญระดับโลกในพื้นที่ภาคการผลิต ในประเทศไทยนี้จึงเป็นเสมือนหนึ่งในหนทางแก้ปัญหาอย่างบูรณาการที่แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจในการแก้ปัญหาทั้งสองด้านอย่างแท้จริง

รายงานฉบับนี้ได้กล่าวรวมถึงความสำเร็จและความก้าวหน้าในการอนุรักษ์สิ่งมีชีวิตสามชนิด คือ นกกระเรียนพันธุ์ไทย นกชายเลนปากช้อน และพลับพลึงธาร พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ทั้งสามชนิดมีโอกาสดังกล่าวที่แตกต่างกันไป ต้องใช้องค์ความรู้และความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในการทำงาน ตัวอย่างเช่น ในกรณีของ นกชายเลนปากช้อนซึ่งบินอพยพผ่านหลายประเทศนั้นต้องการความร่วมมือในระดับสากลในการที่จะอนุรักษ์ให้คงอยู่ แต่การอนุรักษ์นั้นจะไม่มีทางสำเร็จได้หากขาดความร่วมมือของชุมชนในพื้นที่ซึ่งสิ่งมีชีวิตเหล่านี้อาศัยอยู่ รายงานฉบับนี้ได้กล่าวถึงแนวทางในการดึงให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งมีชีวิตทั้งสามชนิด ทั้งเกษตรกรนาข้าว เกษตรกรพืชสวน และ เกษตรกรนาเกลือ ซึ่งเป็นความท้าทายอย่างยิ่งในการหาจุดสมดุลที่ลงตัว สร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นทั้งแก่ชุมชนและสิ่งมีชีวิตที่พึ่งพาพื้นที่ของเขาเหล่านั้น

ความสำเร็จของโครงการในรายงานฉบับนี้จึงถือเป็นหนึ่งในก้าวสำคัญของงานอนุรักษ์ในประเทศไทย ที่แสดงให้เห็นว่าเรา “คนไทย” ก็สามารถที่จะอยู่ร่วมกับสิ่งมีชีวิตเหล่านี้และผลิตอาหารเพื่อปากท้องของทั้งตัวเองและชาวโลกได้ ข้าพเจ้าเองในฐานะของคนไทย ขอขอบคุณองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง นักวิจัย รวมถึงชุมชนต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นว่านี่คือสิ่งที่เป็นไปได้ในบ้านของเรา

ดร. นนต์ ผาณิตวงศ์

ผู้ได้รับรางวัล ASEAN Biodiversity Heroes Award คนแรกของประเทศไทย

คณะทำงานวิชาการพื้นที่ชุ่มน้ำ

เลขาธิการสมาคมอนุรักษ์นกและธรรมชาติแห่งประเทศไทย

กรรมการมูลนิธิโลกสีเขียว

“เราจะจัดการอนุรักษ์ให้มีประสิทธิภาพและสำเร็จตามเป้าประสงค์ได้อย่างไร
หากเราไม่เข้าใจนิเวศวิทยาของสิ่งมีชีวิตกลุ่มที่จะอนุรักษ์อย่างถ่องแท้ งานวิจัยเกี่ยวกับ
นกชายเลนอย่างลึกซึ้งซึ่งจะช่วยให้งานอนุรักษ์นำไปปฏิบัติใช้งานได้จริง”

- ดร.ฟิลิป ดี ราวด์ นักปักษีวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล

บทนำ

โครงการอนุรักษ์ถิ่นอาศัยของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่มีความสำคัญระดับโลกในพื้นที่ภาคการผลิต (Conserving Habitats for Globally Important Flora and Fauna in Production Landscapes) เกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย (United Nations Development Programme: UNDP) องค์การระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (IUCN) สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) และองค์การสวนสัตว์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ (อสส.) โดยได้รับการสนับสนุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อมโลก (Global Environment Facility) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ความหลากหลายของพันธุ์พืชของพันธุ์สัตว์ที่มีความสำคัญระดับโลกในพื้นที่ภาคการผลิต โดยการพัฒนากระบวนการจัดการถิ่นอาศัยโดยให้ความสำคัญกับ 3 ชนิดพันธุ์ คือ นกกระเรียนพันธุ์ไทย นกชายเลนปากช้อน และพลับพลึงธาร

จากวัตถุประสงค์ข้างต้น โครงการฯ ได้ดำเนินการมาเป็นระยะเวลา 4 ปี ตั้งแต่ 22 กันยายน 2558 และสิ้นสุดเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2562 ในกรอบงบประมาณรวม 12,896,137 เหรียญสหรัฐ จำแนกเป็นงบประมาณที่ได้รับจากกองทุนสิ่งแวดล้อมโลก (Global Environment Fund: GEF) 1,758,904 เหรียญสหรัฐ งบประมาณสมทบในการบริหารจัดการจาก UNDP 40,810 เหรียญสหรัฐ งบประมาณสมทบจากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 6,997,234 เหรียญสหรัฐ งบประมาณสมทบจากองค์การสวนสัตว์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ 3,757,493 เหรียญสหรัฐ และงบประมาณสมทบจากสมาคมอนุรักษ์นกและธรรมชาติแห่งประเทศไทย 143,171 เหรียญสหรัฐและมูลนิธิสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย 11,400 เหรียญสหรัฐ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักที่จะจัดอุปสรรคต่อการจัดการและการอนุรักษ์ถิ่นอาศัยของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่มีความสำคัญระดับโลก

ตลอดระยะเวลาของโครงการเป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างองค์กรและคณะบุคคลจากหน่วยงานส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค จังหวัดและชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชน คณะผู้จัดทำขอขอบพระคุณทุกองค์กรและทุกท่านที่กรุณาสันนิษฐานและร่วมทำงานอย่างเต็มที่มาโดยตลอดจนทำให้โครงการประสบความสำเร็จ

เป้าหมายการดำเนินงาน

โครงการอนุรักษ์ถิ่นอาศัยของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่มีความสำคัญระดับโลก
ในพื้นที่ภาคการผลิต มีกิจกรรมดำเนินการแบ่งออกตามเป้าหมายดังต่อไปนี้

เป้าหมายที่ 1

กรอบการดำเนินงานเสริมสร้างศักยภาพการจัดการ
ชนิดพันธุ์ใกล้สูญพันธุ์

- 1) ส่งเสริมการพัฒนากฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้
 - ศึกษากรณีแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practice) ในต่างประเทศ
 - จัดทำกรอบแนวทาง มาตรการ กฎระเบียบในการอนุรักษ์ชนิดพันธุ์ใกล้สูญพันธุ์ โดยเฉพาะนกกระเรียนพันธุ์ไทย นกชายเลนปากช้อน และพลับพลึงธาร

- 2) มีกรอบแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อบูรณาการงานอนุรักษ์ชนิดพันธุ์ที่ใกล้สูญพันธุ์และถิ่นอาศัย ผนวกเข้าในแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินและมีกระบวนการตัดสินใจร่วมกันผ่านการทำงานดังต่อไปนี้
- ทบทวนข้อมูลแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีอยู่ในพื้นที่ที่เป็นถิ่นอาศัยของชนิดพันธุ์ใกล้สูญพันธุ์
 - ทบทวนกฎหมาย ระเบียบและข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินและกรอบการวางผังเมืองร่วมกับกรมโยธาธิการและผังเมือง
 - จัดทำแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อบูรณาการแผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูชนิดพันธุ์ที่ใกล้สูญพันธุ์และถิ่นอาศัย
- 3) มีระบบการประสานงานระหว่างหน่วยงานและการติดตามที่ดี ตลอดจนความสามารถในการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อบูรณาการชนิดพันธุ์ใกล้สูญพันธุ์เพื่อวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้
- พัฒนาและขยายเครือข่ายอนุรักษ์เพื่อที่จะติดตามตรวจสอบการดำเนินงานตามแนวทางแผนการอนุรักษ์
 - พัฒนาช่องทางการสื่อสารและเผยแพร่ข้อมูลกับหน่วยงานภายในและประชาชนทั่วไป
 - บูรณาการการอนุรักษ์และฟื้นฟูชนิดพันธุ์ใกล้สูญพันธุ์และถิ่นอาศัยเข้ากับแผนพัฒนาจังหวัด
- 4) เสริมสร้างศักยภาพของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการจำแนก ติดตามและการฟื้นฟูชนิดพันธุ์ใกล้สูญพันธุ์ให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น
- รวบรวม จำแนก และจัดเก็บข้อมูล สถานภาพลักษณะทางชีววิทยา ถิ่นอาศัยและปัจจัยคุกคามของนกชายเลนปากช้อน พลับพลึงธาร และนกกระเรียนพันธุ์ไทย
 - พัฒนาระบบฐานข้อมูลชนิดพันธุ์พืชและชนิดพันธุ์สัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์ และพัฒนาโปรแกรม GIS การทำแผนที่จัดเก็บข้อมูล

เป้าหมายที่ 2

พื้นที่สาธิตการจัดการถิ่นอาศัยที่มีความเสี่ยงสูง สำหรับชนิดพันธุ์ใกล้สูญพันธุ์

- 1) มีการดำเนินการตามแผนการจัดการและการจัดแบ่งแนวเขตพื้นที่สำหรับ
ถิ่นอาศัยของนกชายเลนปากช้อน นกกระเรียนพันธุ์ไทยและพลับพลึงธาร
ผ่านกระบวนการดังต่อไปนี้
 - การจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการและศึกษาดูงานให้บุคลากรที่เกี่ยวข้อง
และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนกลาง และระดับจังหวัด
 - จัดซื้อวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการติดตาม
และงานอนุรักษ์
 - รณรงค์สร้างจิตสำนึกกับเยาวชนและชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์
นกกระเรียนพันธุ์ไทยเพื่อช่วยลดความขัดแย้งระหว่างคนและสัตว์ป่า

- ผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ รวมทั้งข้อมูลในเว็บไซต์ เฟซบุ๊ก เพื่อเผยแพร่ข้อมูลให้การศึกษาและสื่อสารกับสาธารณชน
 - ติดตามและประเมินการดำเนินงานโครงการเพื่อให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ของโครงการ
 - พัฒนาแผนการดำเนินงานตามแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินและแผนการอนุรักษ์ชนิดพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ใกล้สูญพันธุ์และถิ่นอาศัยในพื้นที่สาธิต
- 2) การพัฒนายุทธศาสตร์ด้านการเงินที่ยั่งยืนสำหรับการจัดการถิ่นอาศัยของชนิดพันธุ์ใกล้สูญพันธุ์ผ่านกระบวนการดังต่อไปนี้
- สร้างแรงจูงใจในการอนุรักษ์ให้แก่สมาชิกในชุมชน
 - ศึกษาประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์และจัดทำงานข้อมูลนิเวศบริการของถิ่นอาศัย พร้อมทั้งระบุโอกาสเชิงเศรษฐศาสตร์ของชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย
 - จัดทำแนวทางและข้อเสนอแนะด้านการเงินในการสนับสนุนการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน
- 3) ส่งเสริมแนวคิดการใช้ประโยชน์ที่ดินเชิงอนุรักษ์ที่เป็นมิตรกับความหลากหลายทางชีวภาพในทางปฏิบัติผ่านกระบวนการและกิจกรรมต่าง ๆ ประกอบด้วย
- ส่งเสริมการจัดตั้งสหกรณ์ การตั้งกลุ่มชาวอินทรีและกลุ่มเกษตรสีเขียว เสริมทักษะและการจัดการและการพัฒนา ถ่ายทอดความรู้ในการอนุรักษ์
 - สร้างความรู้และความเข้าใจการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
 - เสริมสร้างศักยภาพด้านระบบบัญชี การพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ และการตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์
 - พัฒนาศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและรายการเสริมสร้างความตระหนัก การให้ความรู้และการสื่อสาร

ความท้าทายเชิงนโยบาย

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ขึ้นทะเบียนนกชายเลนปากช้อนเป็นชนิดพันธุ์ที่อยู่ในสถานภาพใกล้สูญพันธุ์ Critically Endangered: CR ตามThailand Red Data และได้จัดให้พลับพลึงธารเป็นพืชที่อยู่ในสถานะถูกคุกคามของประเทศไทย การดำเนินโครงการจึงเป็นการต่อยอดเพื่อหาแนวทางการดำเนินการเพื่ออนุรักษ์ชนิดพันธุ์ที่สำคัญทั้งสองชนิด องค์การสวนสัตว์ได้รับทุนจากจากโครงการเพื่อต่อยอดงานอนุรักษ์นกกระเรียนพันธุ์ไทย ภายหลังประสบความสำเร็จสามารถปล่อยนก

กระเรียนกลับคืนสู่ธรรมชาติ โดยหวังว่าจะยกระดับสถานภาพของนกกระเรียนพันธุ์ไทยจากสัตว์ที่เคยสูญพันธุ์ไปจากธรรมชาติ ให้กลับมาอยู่ตามธรรมชาติของประเทศไทยอีกครั้ง

อย่างไรก็ตาม ประสบการณ์ทำงานของทั้งสองหน่วยงานช่วยสร้างความตระหนักให้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนกลางและในระดับชุมชน รวมถึงความเป็นไปได้ของการดำเนินงานของโครงการนี้ในอนาคต นอกจากนั้นความพยายามในการ

ดำเนินงานยังนำไปสู่ความร่วมมืออย่างใกล้ชิด ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของทุกหน่วยงานและในระดับชุมชน ที่จะช่วยกันขับเคลื่อนการสร้างรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีควบคู่ไปกับงานอนุรักษ์นำไปสู่ความยั่งยืนของโครงการ ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 1 ขจัดความหิวโหย เป้าหมายที่ 5 ความเท่าเทียมระหว่างเพศ เป้าหมายที่ 12 การมีแบบแผนการผลิตและการบริโภคอย่างมีความรับผิดชอบ เป้าหมายที่ 14 การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเล เป้าหมายที่ 15 การปกป้อง พื้นฟูและส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบก และเป้าหมายที่ 17 หันส่วนในการร่วมมือว่าด้วยเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน

รูปแบบการทำงาน

การทำความเข้าใจและเข้าใจความหลากหลายทางชีวภาพผ่านคำนิยามและความหมายที่นักวิทยาศาสตร์ให้ไว้ อาจทำให้หลายคนเห็นว่าเป็นเรื่องยากและไกลตัว จึงไม่ค่อยให้ความสนใจว่าความหลากหลายทางชีวภาพมีความสำคัญต่อชีวิตอย่างไร ยิ่งเมื่อมีความจำเป็นต้องสร้างความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อช่วยกันรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ ส่วนใหญ่มักตั้งคำถามว่าต้องทำอะไรบ้าง

ความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) หมายถึง การมีสิ่งมีชีวิตนานาชนิด นานาพันธุ์ในระบบนิเวศอันเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย ซึ่งมีมากมายและแตกต่างกันทั่วโลกหรือง่าย ๆ คือ การที่มีชนิดพันธุ์ (Species) สายพันธุ์ (Genetic) และระบบนิเวศ (Ecosystem) ที่แตกต่างหลากหลายบนโลก จำแนกออกเป็น 3 ระดับคือ

- ระดับที่ 1:** ความหลากหลายของชนิดพันธุ์ ไม่ว่าจะเป็น พืช สัตว์ จุลินทรีย์
- ระดับที่ 2:** ความหลากหลายในพันธุกรรม ซึ่งทำให้คนและสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ มีหน้าตาไม่เหมือนกัน
- ระดับที่ 3:** ความหลากหลายในระบบนิเวศ ที่เป็นความหลากหลายในสภาพแวดล้อม ที่มีทั้งป่าไม้ แหล่งน้ำ พื้นที่เพาะปลูก และที่ตั้งถิ่นฐานของมนุษย์

จากการทำงานของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ร่วมกับสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน) โดยการสนับสนุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อมโลก (GEF) และสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย เพื่อหาแนวทางให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถแปลงความหมายของความหลากหลายทางชีวภาพออกมาเป็นแนวทางการในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพได้

4 ประการคือ

1. คุ้มครองและฟื้นฟูแหล่งที่อยู่อาศัยเพื่อให้มีพื้นที่สีเขียว แหล่งน้ำ พื้นที่ทางธรรมชาติ และพื้นที่อื่น ๆ ที่เอื้อให้พืช สัตว์ และสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ได้อยู่อาศัย

2. ลดภัยคุกคามและมลพิษที่จะส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของสิ่งมีชีวิต เช่น ควบคุมการปล่อยน้ำเสียและการทิ้งขยะสู่แหล่งน้ำ ลดและเลิกใช้สารเคมีทางการเกษตร ป้องกันและลดผลกระทบจากภัยธรรมชาติเป็นต้น รวมถึงการป้องกันและควบคุมการแพร่กระจายของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่รุกราน เช่น ผักตบชวา ไมยราบยักษ์ หญ้าจระจบ เป็นต้น
3. รักษาชนิดพันธุ์สำคัญ รวมถึงชนิดพันธุ์หายาก และชนิดพันธุ์ที่มีคุณค่าของท้องถิ่น เช่น นกชายเลนอพยพ ชนิดพันธุ์ที่พบเฉพาะถิ่น เช่น พลับพลึงธาร ชนิดพันธุ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น ต้นลำพูที่บางลำพู เป็นต้น
4. ต้องมีกติกาและดูแลให้ใช้ประโยชน์และจัดการอย่างยั่งยืนเช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กำหนดเขตอนุรักษ์ กำหนดเครื่องมือจับสัตว์น้ำ การปลูกฟื้นฟู และดูแลป่าชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความร่วมมือทั้งภายในท้องถิ่น และกับหน่วยงานภายนอก

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า การจัดการความหลากหลายทางชีวภาพล้วนเกี่ยวข้องกับความยั่งยืนของประชาชน หลายท้องถิ่นมีการทำงานตามแนวทางเหล่านี้อยู่บ้างแล้ว โดยเฉพาะการดูแลรักษาพื้นที่สาธารณะ การจัดการมลพิษ ป้องกันภัยคุกคาม การส่งเสริมผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบในท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม เมื่อศึกษารายละเอียดจากเกณฑ์และตัวชี้วัดด้วยคู่มือการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพในท้องถิ่นแล้ว พบว่าท้องถิ่นยังมีงาน

ที่ต้องทำเพิ่มอีกหลายเรื่อง แนวทางเหล่านี้ท้องถิ่นต่าง ๆ สามารถนำไปปรับใช้เพื่อกำหนดกลยุทธ์และแผนโครงการได้ แม้ว่าการดูแลความหลากหลายทางชีวภาพอาจไม่ใช่ภาระหน้าที่ของท้องถิ่นเพียงหน่วยงานเดียว แต่เนื่องจากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปากท้อง ความเป็นอยู่ และคุณภาพชีวิตของประชาชน ท้องถิ่นจึงควรมีบทบาทในการประสานงานและร่วมจัดการอย่างหลากหลาย

รูปแบบการทำงานอนุรักษ์นกกระเรียนพันธุ์ไทย

โครงการอนุรักษ์นกกระเรียนพันธุ์ไทยถือเป็น 1 ใน 3 โครงการย่อยภายใต้โครงการอนุรักษ์ถิ่นอาศัยของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่มีความสำคัญระดับโลกในพื้นที่ภาคการผลิต (Conserving Habitats for Globally Important Flora and Fauna in Production Landscapes Project) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์และคุ้มครองแหล่งพื้นที่ชุ่มน้ำสำหรับเป็นถิ่นอาศัยของนกกระเรียนพันธุ์ไทยและชนิดพันธุ์หายากผ่านการมีส่วนร่วมกับชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่น ได้รับงบประมาณสนับสนุนจำนวน 25,600,000 บาท (ยี่สิบหกล้านหกแสนบาท) ตลอดระยะเวลา 4 ปี นับตั้งแต่ปี 2558-2562

การดำเนินโครงการอนุรักษ์นกกระเรียนพันธุ์ไทยที่องค์การสวนสัตว์ได้รับทุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อมโลกในครั้งนี้ เกิดจากความสำเร็ของนักวิจัยสวนสัตว์นครราชสีมาและนักวิจัยขององค์การสวนสัตว์ ตลอดจนพันธมิตรทางวิชาการและมูลนิธิอนุรักษ์นกกระเรียนสากล (International Crane Foundation) ที่ได้ร่วมกันดำเนินโครงการเตรียมความพร้อมเพื่อทดลองปล่อยนกกระเรียนพันธุ์ไทยจากการเพาะเลี้ยงกลับคืนสู่พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติในประเทศไทย ภายใต้กรอบงานวิจัย 5 ปี ในช่วง 2552-2556 ที่ผ่านมาจนกระทั่งสามารถทดลองปล่อยนกกระเรียนพันธุ์ไทยสู่พื้นที่ชุ่มน้ำในจังหวัดบุรีรัมย์ได้เป็นผลสำเร็จ

นับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2554 จนถึงปัจจุบัน องค์การสวนสัตว์ได้ทำการปล่อย นกกระเรียนพันธุ์ไทยกลับสู่พื้นที่ ธรรมชาติไปแล้วจำนวน 118 ตัว ภายในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าอ่างเก็บน้ำ ห้วยจรเข้มาก และเขตห้ามล่าสัตว์ ป่าอ่างเก็บน้ำสนามบิน จังหวัด บุรีรัมย์ซึ่งถือเป็นความสำเร็จเบื้องต้นของงานทางด้านการอนุรักษ์ ที่สามารถนำสัตว์ป่าซึ่งครั้งหนึ่ง เคยสูญพันธุ์ไปจากธรรมชาติ ให้กลับคืนถิ่นอาศัยได้อีกครั้ง

นอกจากนี้ องค์การสวนสัตว์ยังมีแผนต่อยอดโครงการดังกล่าวสู่ชุมชน โดยส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้สึกตระหนัก รักและหวงแหน รวมทั้งได้รับประโยชน์จากการอนุรักษ์ นกกระเรียนพันธุ์ไทยและพื้นที่ชุ่มน้ำ ส่งผลให้องค์การสวนสัตว์ได้รับการสนับสนุน จากกองทุนสิ่งแวดล้อมโลก (Global Environment Facility) ซึ่งการได้รับสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินโครงการครั้งนี้ถือเป็นการต่อยอดความสำเร็จในกระบวนการ อนุรักษ์นกกระเรียนพันธุ์ไทยที่เคยสูญพันธุ์ไปจากธรรมชาติ ให้กลับสู่ธรรมชาติอย่าง ยั่งยืนต่อไป

การดำเนินงานในกระบวนการอนุรักษ์นกกระเรียนพันธุ์ไทยภายใต้โครงการ อนุรักษ์ถิ่นอาศัยของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่มีความสำคัญระดับโลกในพื้นที่ภาค การผลิต องค์การสวนสัตว์ ได้แบ่งกรอบการดำเนินงานออกเป็นสองส่วนเพื่อให้ บรรลุเป้าหมายดังต่อไปนี้

- 1) การติดตามและเพิ่มอัตราการรอดของนกกระเรียนพันธุ์ไทยภายหลังปล่อยคืน สู่ธรรมชาติ โดยการพัฒนาเทคนิคในการปล่อยสัตว์คืนสู่ธรรมชาติ การติดตาม ประชากร และการลดความเสี่ยงของการสูญเสียประชากรนกกระเรียนพันธุ์ไทย ในธรรมชาติ โดยมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องคือ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างความเข้มแข็งในการนำนกกระเรียนพันธุ์ไทยคืน สู่ธรรมชาติ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีการปล่อยนกกกระเรียนพันธุ์ไทย
อย่างสมดุลและเป็นธรรม

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเพิ่มมูลค่าพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีการปล่อยนกกกระเรียนพันธุ์ไทย

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเสริมสร้างศักยภาพในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำและอนุรักษ
นกกกระเรียนพันธุ์ไทย

- 2) การพัฒนาให้เกิดกระบวนการเกษตรอินทรีย์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมภายใน
พื้นที่ชุ่มน้ำ 3 แห่งของจังหวัดบุรีรัมย์ คือ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอ่างเก็บน้ำห้วย
จรเข้มาก เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอ่างเก็บน้ำห้วยตลาด และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าอ่าง
เก็บน้ำสนามบิน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีนกกกระเรียนพันธุ์ไทยเข้าไปอาศัยอยู่และเป็น
พื้นที่เป้าหมายภายใต้โครงการ และได้มีการจัดวางยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับ
ยุทธศาสตร์ของชาติและแผนพัฒนาประเทศที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาองค์กรชุมชนผู้ผลิตข้าวอินทรีย์

ยุทธศาสตร์ที่ 6 การเสริมสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรม

ยุทธศาสตร์ที่ 7 การพัฒนาการผลิตข้าวอินทรีย์ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น

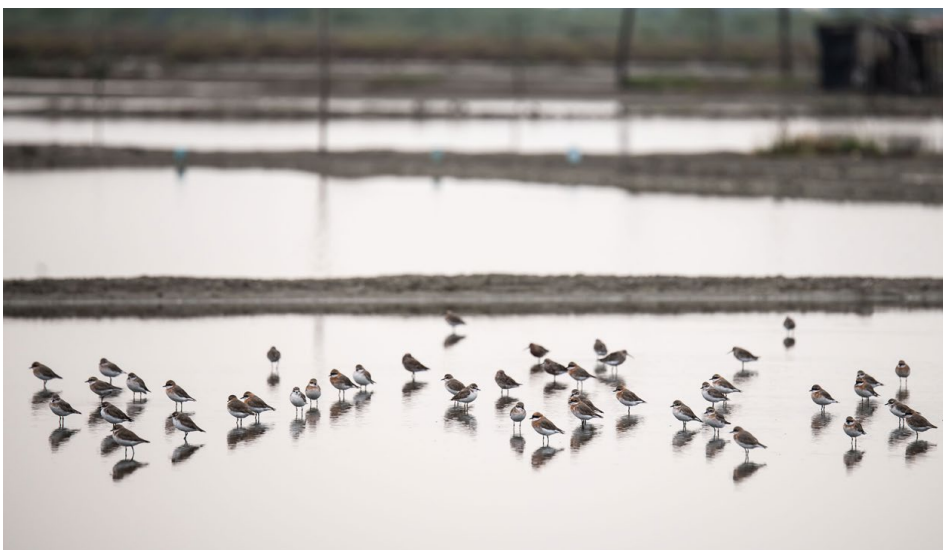
ยุทธศาสตร์ที่ 8 การเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจของข้าวอินทรีย์

นอกจากนี้ยังมีตัวชี้วัดในการเพิ่มประสิทธิภาพและความสามารถในการจัดการ
ด้านประชารณนกกกระเรียนพันธุ์ไทย ทั้งทางด้านนโยบาย แผนงาน และฐานข้อมูลใน
ระดับชนิดพันธุ์ รวมทั้งมีการจัดการพื้นที่อาศัยที่เหมาะสมให้เป็นแหล่งอาศัยของน
กกกระเรียนพันธุ์ไทยในธรรมชาติ สนับสนุนให้เยาวชนและชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบ
พื้นที่เป้าหมายเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ เพื่อเพิ่มความเข้าใจทางด้านการอนุรักษ์
สัตว์ป่าที่ถูกต้อง และลดผลกระทบที่อาจเกิดจากความขัดแย้งระหว่างคนกับสัตว์ ซึ่งจะ
ช่วยเพิ่มอัตราการรอดของนกกกระเรียนพันธุ์ไทยในธรรมชาติ และเกิดกระบวนการ
ด้านการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ 14 การ
อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเล เป้าหมายที่ 15
ปกป้อง พื้นฟู และส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบก และเป้าหมายที่ 5
บรรลุความเท่าเทียมทางเพศ พัฒนابทบาทสตรีและเด็กผู้หญิงต่อไป

รูปแบบโครงการอนุรักษ์นกชายเลนปากช้อน

โครงการอนุรักษ์ถิ่นอาศัยของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ ที่มีความสำคัญระดับโลก ในพื้นที่ภาคการผลิต “นกชายเลนปากช้อน” จังหวัดสมุทรสาคร เป็นการทำงานร่วมกัน ระหว่างจังหวัดสมุทรสาคร สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติโคกขาม ตลอดจนผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ องค์กรบริหารส่วนตำบล ชุมชนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่นาเกลือ ซึ่งเป็นแหล่งอาศัยของนกชายเลนปากช้อน ภาคเอกชน และประชาชนที่สนใจนกชายเลนปากช้อน โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติผ่านกองทุนสิ่งแวดล้อมโลกและสนับสนุนการดำเนินงานโดยองค์การระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (International Union Conservation of Nature: IUCN) เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ชนิดพันธุ์และถิ่นที่อยู่อาศัยของชนิดพันธุ์ที่มีความสำคัญระดับโลก

บริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำในตำบลโคกขามเป็นแหล่งอาศัยของนกชายเลนปากช้อน และนกอพยพจำนวนมาก ในช่วงปี 2561-2562 พบว่า มีนกชายเลนปากช้อนอพยพย้ายถิ่นเข้ามาในประเทศไทยและอาศัยอยู่ในพื้นที่นาเกลือ ในตำบลโคกขาม จำนวน 3 ตัว รวมถึงนกชายเลนปากช้อนรหัส 05 โดยดูจากรหัสและสัญลักษณ์ที่ผูกติดไว้ที่ขา ซึ่งจะบินมาในทุก ๆ ปี เป็นระยะเวลา 5 ปี ติดต่อกันแล้ว ส่วนอีก 6 ตัวพบอยู่บริเวณบ้านปากทะเล จังหวัดเพชรบุรี 1 ตัวพบที่บริเวณแหลมผักเบี้ย จังหวัดเพชรบุรี และ 1 ตัวที่บริเวณอ่าวน้อย อำเภอมืองจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ งานสำคัญที่ต้องทำคือค้นหา

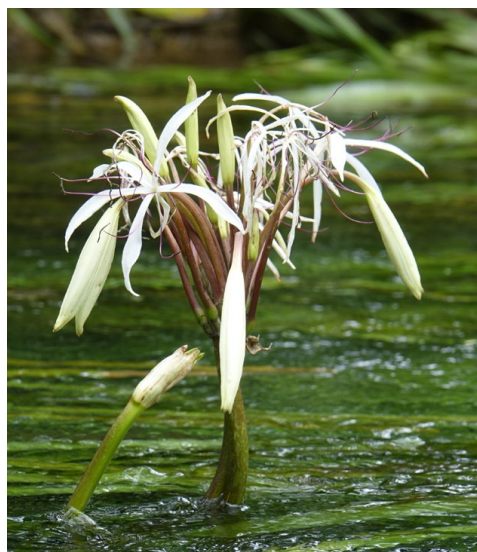
หรือศึกษาความน่าสนใจของถิ่นนี้ว่ามีอะไรที่ทำให้นกหายากที่ใกล้จะสูญพันธุ์อย่างนกชายเลนปากช้อนบินกลับมาที่สถานที่แห่งนี้ทุก ๆ ปี รวมถึงพิจารณาว่าจะมีแนวทางอย่างไรเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนในการอนุรักษ์พื้นที่นาเกลือ ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของนกชายเลนปากช้อนในช่วงอพยพ รวมถึงเพื่อให้เกิดการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของนาเกลือ และนกชายเลนปากช้อน

รูปแบบการทำงานโครงการอนุรักษ์พลับพลึงธาร

พลับพลึงธาร (*Crinum thaianum*) เป็นพืชน้ำอยู่ในวงศ์พลับพลึง (Amaryllidaceae) มีชื่อเรียกในแต่ละท้องถิ่น ได้แก่ หญ้าช้อง ช้องนางคลี่ หอมน้ำ ชื่อสามัญ คือ Water Onion, Onion Plant และ Yellowish leaves lily เติบโตได้ดีในแหล่งน้ำจืดที่เป็นลำธารน้ำไหลตลอดเวลา มีสภาพน้ำที่ใสสะอาด ด้วยความสวยงามและมีกลิ่นหอมจาง ๆ ของดอกพลับพลึงธารที่ชูช่อดอกขาวบานสะพรั่งเหนือผิวน้ำกระจายอยู่ตลอดสายธารน้ำโดยเฉพาะในช่วงปลายฤดูฝนหรือต้นฤดูหนาว ประมาณเดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคม จึงได้รับการขนานนามเป็น “ราชินีแห่งสายน้ำ”

มีการค้นพบต้นพลับพลึงธารเป็นครั้งแรกเมื่อปีพ.ศ. 2515 ที่จังหวัดระนอง บริเวณคลองนาคา คลองเรือ และคลองวังหิน ตำบลนาคา อำเภอสุขสำราญคลองยายภาพ (คลองวังกุ่ม) ตำบลบางหิน อำเภอกะเปอร์ คลองบางปรู และคลองซิมิ ตำบลกะเปอร์ และอำเภอกุระบุรี จังหวัดพังงา

ปัจจุบันต้นพลับพลึงธารเป็นพืชอาศัยถิ่นเดียวในโลกที่อยู่สถานะใกล้จะสูญพันธุ์ และมีปริมาณลดลงอย่างต่อเนื่องจากหลายสาเหตุปัจจัย เช่น แหล่งที่อยู่อาศัยถูกคุกคามอย่างหนักจากโครงการขุดลอกคลอง การลักลอบเก็บหัวพลับพลึงธารเพื่อการค้า และจากภัยธรรมชาติ ทุกภาคส่วนจึงได้ริเริ่มฟื้นฟูพลับพลึงธารโดยการอนุรักษ์สภาพป่า การปลูกพืชไร่ และ

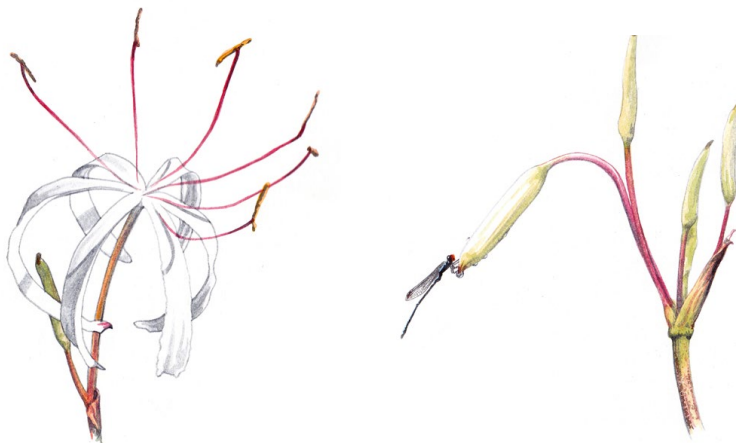
ทำการเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งการฟื้นฟูและรักษาลองซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่ของ
พลับพลึงธารให้มีสภาพที่เหมาะสมกับระบบนิเวศของพลับพลึงธาร

การปลูกจิตสำนึกชุมชนท้องถิ่นให้ตระหนักถึงความสำคัญของพลับพลึงธาร
มีความรัก ห่วงแหนและภาคภูมิใจในทรัพยากรพืชที่มีอยู่ในท้องถิ่น สามารถช่วยลด
ภัยคุกคาม การทำลายแหล่งที่อยู่ของพลับพลึงธารพืชเฉพาะถิ่นหายากและใกล้
สูญพันธุ์ของโลกเอาไว้

การเพาะเลี้ยงและการขยายพันธุ์พลับพลึงธารสำหรับนำไปประยุกต์ใช้สู่การ
เพาะเลี้ยงเพื่องานอนุรักษ์ โดยถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นเป็นมาตรการหนึ่ง
ที่เป็นเพื่ออนุรักษ์พลับพลึงธารและสร้างแรงจูงใจให้กับชุมชนเพื่ออนุรักษ์พลับพลึงธาร
มิให้สูญพันธุ์เพื่อลดปัญหาการลดจำนวนของพลับพลึงธารในธรรมชาติ การเพาะและ
ขยายพันธุ์เพื่อนำไปปลูกฟื้นฟูในถิ่นอาศัยและลำคลองที่เสื่อมโทรม มีการกำหนดพื้นที่
เพื่อจัดทำแหล่งฟื้นฟูและอนุรักษ์พลับพลึงธารเพื่อรักษาระบบนิเวศและงดกิจกรรมที่อาจ
ส่งผลกระทบต่อลำคลองที่มีพลับพลึงธาร รวมถึงจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์
พลับพลึงควบคู่ไปกับการเกษตรปลอดสารเคมี งดการทิ้งวัสดุที่เหลือจากการเกษตรลงไป
ในลำคลอง ไม่ขุดลอกลำคลองที่เป็นแหล่งอาศัยพลับพลึงธารในจังหวัดระนอง

นอกจากนี้ อำเภอสุขสำราญ ร่วมกับมูลนิธิอีสต์ ฟอรั่ม หน่วยงานภาครัฐ
เอกชน องค์กรภาคีเครือข่าย และสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม ได้จัดกิจกรรม “วันอนุรักษ์พลับพลึงธาร” ขึ้นเป็นประจำทุกปีช่วงเดือน
พฤศจิกายน ณ องค์การบริหารส่วนตำบลนาตา อำเภอสวยสำราญ จังหวัดระนอง

วันอนุรักษ์พลับพลึงธาร เริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2558 เป็นครั้งแรก มีวัตถุประสงค์เพื่อ
เป็นการรณรงค์และทำกิจกรรมการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพร่วมกันจากหลาย
ฝ่ายเพื่อให้ชนิดพันธุ์ในท้องถิ่นนั้นๆ ได้รับการคุ้มครองเพื่อไม่ให้สูญพันธุ์ไปจากโลก

ความสำเร็จรายวัตถุประสงค์โครงการ

การวัดความสำเร็จของโครงการ ผ่านความสำเร็จที่เกิดขึ้นตามตัวชี้วัดปริมาณที่ได้กำหนดไว้ในแต่ละวัตถุประสงค์ของโครงการแล้ว ยังควรให้ความสำคัญต่อกระบวนการทำงานที่ต้องปรับเปลี่ยนไปตามความท้าทาย รวมถึงความพยายามต่างๆ ซึ่งนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์เชิงคุณภาพของโครงการด้วย โครงการสามารถบรรลุตัวชี้วัดตามวัตถุประสงค์ทุกประการ ดังต่อไปนี้

ตัวชี้วัดโครงการและความสำเร็จ

วัตถุประสงค์

เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ความหลากหลายของพันธุ์พืชของพันธุ์สัตว์ที่มีความสำคัญระดับโลกในพื้นที่ภาคการผลิต โดยการพัฒนากระบวนการจัดการถิ่นอาศัยโดยให้ความสำคัญกับ 3 ชนิดพันธุ์ คือ นกกระเรียนพันธุ์ไทย นกชายเลนปากช้อน และพลับพลึงธาร

หัวใจสำคัญของความสำเร็จในโครงการ

1

ความต่อเนื่อง:
ดำเนินงานอย่างมีขั้นตอน
ชัดเจนต่อเนื่อง

2

ความเป็นจริง:
ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริง
ของสถานการณ์ปัจจุบัน

3

ความเหมาะสม:
สนับสนุนเทคโนโลยี
ที่ตอบสนองต่อผู้ใช้ในพื้นที่
(End-user Approach)

4

ความร่วมมือ:
แสวงหาความร่วมมือจาก
หน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญ
หรือสนใจทุกระดับ

ตารางที่ 1: วัตถุประสงค์ของโครงการ

เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ความหลากหลายของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่มีความสำคัญระดับโลกในพื้นที่ภาคการผลิต โดยการพัฒนากระบวนการจัดการถิ่นอาศัย โดยให้ความสำคัญ 3 ชนิดพันธุ์คือ นกกระเรียนพันธุ์ไทย นกชายเลนปากช้อน และพลับพลึงธาร

ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	ผลสัมฤทธิ์ (ณ เดือนมิถุนายน 2562)
1.กฎหมาย คุ้มครองพื้นที่ที่ นกกระเรียนพันธุ์ ไทยได้รับการนำ ไปปฏิบัติใช้เพื่อ การอยู่รอดของ นกในระยะยาว	พื้นที่ที่ได้รับ การจัดการเพื่อ คุ้มครองการ อยู่รอดของนก กระเรียนพันธุ์ไทย	โครงการครอบคลุมพื้นที่ถึง 211,862.5 ไร่ ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย
2.สถานะของ พันธุ์พืชและ พันธุ์สัตว์ที่อยู่ใน สถานะใกล้สูญ พันธุ์	พันธุ์พืชและ พันธุ์สัตว์ที่อยู่ใน สถานะใกล้สูญ พันธุ์ของไทยไม่มี จำนวนลดลงใน ภาพรวม	- พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ทั้งหมด 6 สายพันธุ์ได้รับการขึ้นทะเบียนอยู่ในสถานะใกล้สูญพันธุ์จากการประเมินโดย สผ. ในจำนวนทั้งหมดพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ 3 สายพันธุ์ที่ได้รับการประเมินอย่างเป็นทางการโดยกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช เมื่อพ.ศ.2560 - มีพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่อยู่ในสถานะใกล้สูญพันธุ์จำนวน 10 ชนิด ได้รับการประเมินสถานะใหม่โดยที่ปรึกษาของโครงการฯ และอยู่ระหว่างอนุมัติโดยสผ. - นกกระเรียนพันธุ์ไทย ได้รับการยกระดับสถานภาพจากสัตว์ที่สูญพันธุ์ไปจากธรรมชาติของประเทศไทย (EW) เป็นสัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์เป็นอย่างยิ่ง (CR) ตามรายงานสรุปชนิดพันธุ์ที่ถูคุกคามของประเทศไทย: สัตว์มีกระดูกสันหลัง ของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) พ.ศ. 2560

ตัวชี้วัดโครงการและความสำเร็จ

ผลสัมฤทธิ์ 1 กรอบการดำเนินงานเสริมสร้างศักยภาพการจัดการชนิดพันธุ์ที่ใกล้สูญพันธุ์

ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	ผลสำเร็จ
1.1 ส่งเสริมการพัฒนากรอบกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง	มีการร่างกรอบแนวทางการดำเนินงานโดยคณะกรรมการระดับชาติ	ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการบริหารแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินและแผนการอนุรักษ์ชนิดพันธุ์ใกล้สูญพันธุ์และถิ่นอาศัยที่มีความสำคัญในกรอบกฎหมายและนโยบายหลักของประเทศ แผนระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่น เสนอต่อคณะอนุกรรมการพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทย สำเร็จตามเป้าหมาย
1.2 มีกรอบแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินที่บูรณาการการอนุรักษ์ชนิดพันธุ์ใกล้สูญพันธุ์และถิ่นอาศัยเข้าในแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินและมีกระบวนการตัดสินใจร่วมกัน	มีการจัดโซนนิ่งพื้นที่สำหรับชนิดพันธุ์ใกล้สูญพันธุ์ 3 ชนิดพันธุ์ (นกชายเลนปากช้อน พลับพลึงธาร และนกกระเรียนพันธุ์ไทย) ใน 5 จังหวัด และนำเสนอต่อกรมผังเมืองให้เป็นส่วนหนึ่งของแผนระดับจังหวัด	แผนการใช้ประโยชน์ที่ดินพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ชนิดพันธุ์ใกล้สูญพันธุ์ 3 ชนิดพันธุ์ (นกชายเลนปากช้อน พลับพลึงธาร และนกกระเรียนพันธุ์ไทย) ได้รับการอนุมัติและบรรจุอยู่ในแผนงานระดับจังหวัดในพื้นที่ 5 จังหวัดเป้าหมาย สำเร็จตามเป้าหมาย
1.3 มีการจัดการและเฝ้าติดตาม และฟื้นฟูจำนวนของพันธุ์สัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์ โดยการใช้เครื่องมือ GIS เพื่อสนับสนุนการทำงานและติดตามผล	พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์เป้าหมายจำนวน 10 ได้รับการขึ้นทะเบียนในระบบ โดยมีการนำร่องกับพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ 3 ชนิด	การศึกษาข้อมูลของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ทั้ง 10 ชนิดพันธุ์ โดยใช้เครื่องมือระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ สำเร็จตามเป้าหมาย

ผลสัมฤทธิ์ที่ 2 พื้นที่สาธิตการจัดการดินอาศัยที่มีความเสี่ยงสูงสำหรับชนิดพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์

ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	ผลสำเร็จ
1.4 พัฒนาศักยภาพการพัฒนาการให้คะแนนตัวชี้วัดของ สผ.	ศักยภาพการให้คะแนนเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับที่ 3 ในตัวชี้วัดที่ 2, 3, 5, และ 11	ทุกตัวชี้วัดของสผ.อยู่ในระดับที่ 3 สำเร็จตามเป้าหมาย
2.1 มีการดำเนินการตามแผนการจัดการและการจัดแบ่งแนวเขตพื้นที่สำหรับถิ่นอาศัยของนกชายเลนปากช้อน พลับพลึงธารและนกกระเรียนพันธุ์ไทย	พื้นที่นาเกลือ 1,120 ไร่ของตำบลโคกขามได้รับการจัดให้เป็นพื้นที่ทำกินที่ยั่งยืนของชุมชน พื้นที่นา 2,000 ไร่ ในรัศมี 1 กิโลเมตรรอบพื้นที่ชุ่มน้ำในจังหวัดบุรีรัมย์ได้รับการจัดให้เป็นพื้นที่เกษตรอินทรีย์ที่นกกกระเรียนพันธุ์ไทยสามารถอยู่ร่วมกันได้	พื้นที่นาเกลือ 1,120 ไร่ และพื้นที่นา 2,000 ไร่ สำเร็จตามเป้าหมาย
2.2 ความยั่งยืนของจำนวนพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ในพื้นที่เป้าหมาย	• นกชายเลนปากช้อน ไม่มีการลดจำนวน • พลับพลึงธารเพิ่มจำนวน 10% ในพื้นที่ 3.44 ไร่ • นกกระเรียนพันธุ์ไทย กว่า 40 ตัวได้รับการปล่อยสู่ธรรมชาติ อาศัยและขยายพันธุ์	• นกชายเลนปากช้อน มีจำนวน 11 ตัวที่อพยพมาในบริเวณพื้นที่ของประเทศไทย • ก่อนเริ่มโครงการ มีนกกกระเรียนพันธุ์ไทยถูกปล่อยคืนสู่ธรรมชาติแล้ว 58 ตัว และมีการปล่อยเพิ่มอีก จำนวน 60 ตัว ในช่วงระหว่างโครงการ รวมมีนกที่ปล่อยคืนสู่ธรรมชาติ ทั้งหมด 118 ตัว นอกจากนี้ ยังมีนก 13 ตัว เกิดในธรรมชาติ • พื้นที่พลับพลึงธารถิ่นก่อนบานมี 16 ไร่

ผลสัมฤทธิ์ที่ 2 พื้นที่สาธิตการจัดการถิ่นอาศัยที่มีความเสี่ยงสูงสำหรับชนิดพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์

ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	ผลสำเร็จ
2.3 ตัวชี้วัดความเสี่ยงของพันธุ์พืชและสัตว์ลดลง	- พื้นที่เสี่ยงของนกชายเลนปากช้อนไม่เพิ่มขึ้น - ความอยู่รอดของจำนวนนกกระเรียนพันธุ์ไทยเพิ่มขึ้น - ไม่มีกรณีลักลอบขโมยพลับพลึงธารตามรายงานของตำรวจตรวจคนเข้าเมือง	- พื้นที่อยู่อาศัยของนกชายเลนปากช้อนไม่ได้ถูกเปลี่ยนไปเป็นพื้นที่เสี่ยง - อัตราการรอดของนกกระเรียนพันธุ์ไทยภายหลังการปล่อยคืนสู่ธรรมชาติ ในช่วงปี 2559 - 2562 ที่มีการจัดทำโครงการฯ คิดเป็น 85.37% เพิ่มขึ้นจากเดิมในช่วงปี 2554-2558 ก่อนโครงการเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 60% - ไม่มีการรายงานลักลอบส่งออกพลับพลึงธารหลังจากสิ้นสุดโครงการ ตัวชี้วัดเสร็จสมบูรณ์ทั้ง 3 ชนิดพันธุ์

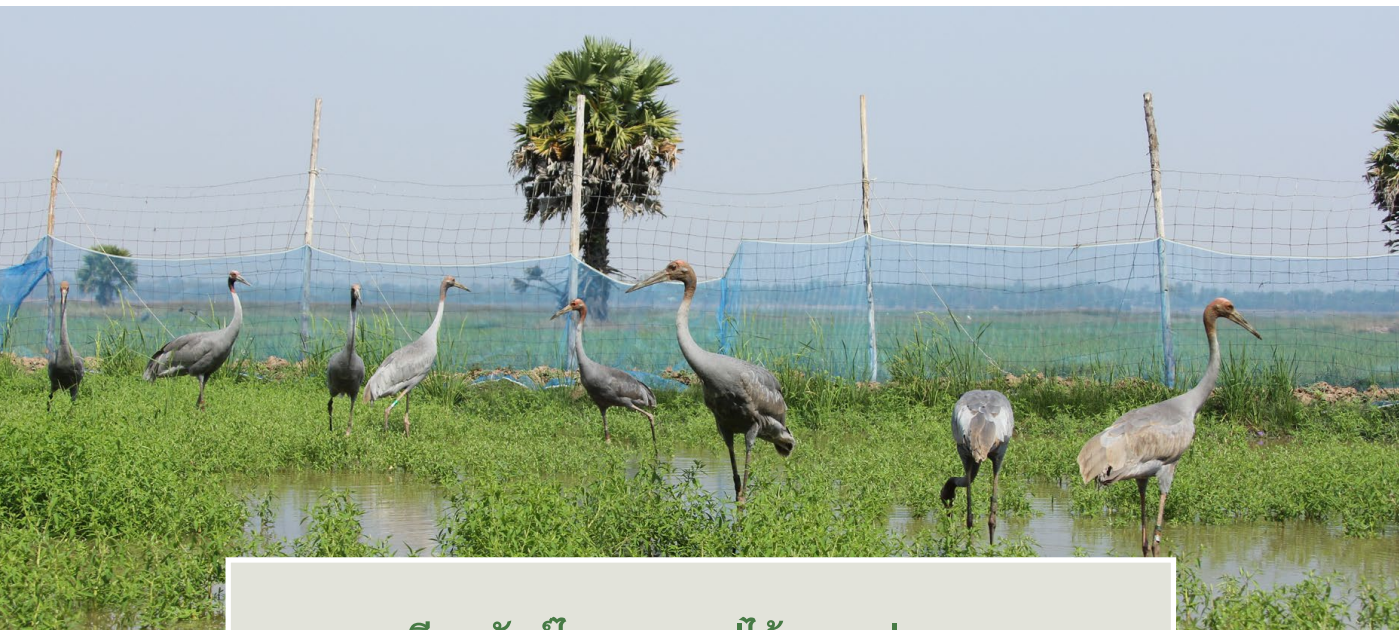

“ทุกวันนี้นกกระเรียนได้กลายมาเป็นสัญลักษณ์ของชุมชนเรา ทำให้ชุมชนจากที่
ไม่เคยมีใครรู้จัก ได้รับการปกป้องในเฟซบุ๊กและอินสตาแกรมมากมาย กลายเป็น
แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สร้างอาชีพ อาหารปลอดภัยและรายได้ที่ยั่งยืน
ให้กับสมาชิกจากการปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์อีกด้วย”

– ทองพูน อุ่นจิตต์ ขาวน่านกอนุรักษ์และผู้ใหญ่บ้านชุมชนบ้านสวายสอ อ.เมือง จ.บุรีรัมย์

ตัวอย่างความสำเร็จเชิงคุณภาพ

นกกระเรียนพันธุ์ไทย: คนอยู่ได้ นกอยู่รอด

ผลสัมฤทธิ์ 1:

กรอบการดำเนินงานเสริมสร้างศักยภาพการจัดการชนิดพันธุ์ที่ใกล้สูญพันธุ์

ความสำเร็จเชิงคุณภาพ:

งานอนุรักษ์นกกระเรียนพันธุ์ไทยเป็นหนึ่งในกรณีศึกษาที่ได้รับการบรรจุในแผนระดับชาติด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ผลสัมฤทธิ์ 2:

พื้นที่บริหารจัดการดินอาศัยที่มีความเสี่ยงสูงสำหรับชนิดพันธุ์ใกล้สูญพันธุ์

ความสำเร็จเชิงคุณภาพ:

การจัดตั้ง ศูนย์อนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกกระเรียนพันธุ์ไทย จังหวัดบุรีรัมย์ ตั้งอยู่ที่อ่างเก็บน้ำห้วยจรเข้มาก ตำบลสะแกโพรง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

การปล่อยนกกระเรียนไทยคืนถิ่นในธรรมชาติบริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าอ่างเก็บน้ำห้วยจรเข้มาก มีเรื่องเล่ามากมายว่าจะเดินทางมาถึงวันนี้

นกกระเรียนไทย (Eastern Sarus Crane) เคยสูญพันธุ์ไปจากเมืองไทยนานมาแล้ว เหลือเพียงความทรงจำ นกกระเรียนพันธุ์ไทยเป็นสัตว์ป่าสงวน 1 ใน 19 ชนิด ตาม พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562

ในบรรดานกกว่าหมื่นชนิดบนโลกนี้ นกกระเรียนนับได้ว่าเป็นนกที่สง่างามติดอันดับต้น ๆ จากรูปร่างอันเพรียวบาง สูงเป็นสง่า ดูอ่อนไหวเวลาอย่างกราย ท่าเดินรำเกี้ยวพราศย์มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และเมื่อกระพือปีกขึ้นโบยบินแล้ว เป็นความงดงามอันเหลือเชื่อ

นกกระเรียนเป็นนกน้ำขนาดใหญ่ ทั่วโลกพบ 15 สายพันธุ์ และนกกระเรียนไทยจัดว่าเป็นนกขนาดใหญ่ที่สุด โตเต็มวัย อาจสูงท่วมหัวคน คือ 1.8 เมตร น้ำหนักประมาณ 5-8 กิโลกรัม จึงเป็นเป้าสายตาของนักล่าได้ง่าย แม้ว่าในอดีตจะมีบันทึกการพบนกกระเรียนไทยเป็นจำนวนมากตามทุ่งนาและหนองน้ำ

บันทึกเรื่อง ‘ลานนกกระเรียน’ ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ในสมัยรัชกาลที่ 5 กล่าวถึงการทำรังวางไข่ของนกกระเรียนไทยจำนวนนับหมื่นตัว ในบริเวณทุ่งมะค่า จังหวัดนครราชสีมา จากนั้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ชุ่มน้ำที่เป็นแหล่งอาศัยตามนโยบายการพัฒนาประเทศ จำนวนนกกระเรียนพันธุ์ไทยก็ลดลงอย่างรวดเร็ว

มีการพบนกกระเรียนไทยฝูงสุดท้าย บินผ่านจังหวัดเชียงใหม่ในปี 2488 ต่อมาในปี 2507 มีรายงานว่าพบนกกระเรียนไทย 4 ตัว ที่วัดไผ่ล้อม จังหวัดปทุมธานี และในปี 2511 พบลูกนกกระเรียน 2 ตัวบริเวณชายแดนไทยเขมรแถบจังหวัดสุรินทร์ เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้นำมาเลี้ยงดู และอยู่รอดในกรงจนถึงปี 2517 จากนั้นไม่มีใคร

พบเห็นนกกระเรียนในธรรมชาติอีกเลย

ในช่วงปี 2533-2540 เจ้าหน้าที่เลี้ยงสัตว์ของสวนสัตว์นครราชสีมาองค์การสวนสัตว์ได้รวบรวมลูกนกกระเรียนพันธุ์ไทยที่ได้รับบริจาคจากชาวบ้านแถบชายแดนไทย-กัมพูชา จำนวน 27 ตัว เพื่อเป็นพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ และทำการทดลองเพาะขยายพันธุ์ในกรงเลี้ยง วันชัย สวาส อธิบดีผู้ช่วยผู้อำนวยการสวนสัตว์นครราชสีมา ผู้อยู่เบื้องหลังได้เล่าว่าในช่วงแรกเราอาศัยการลองผิดลองถูก เนื่องจากมีข้อมูลนกกระเรียนไทยน้อยมาก และหาได้ยาก ใช้เวลาเจ็ดปี จึงผสมพันธุ์สำเร็จ ได้ลูกนกกระเรียนคู่แรกในปี 2540 แต่ก็ยังน้อยมาก และใช้เวลานานนับปี พัฒนาเทคนิคต่าง ๆ จนพ่อพันธุ์แม่พันธุ์สามารถมีลูกตามธรรมชาติได้น่าพอใจ

สวนสัตว์นครราชสีมา ได้รับการยกย่องว่าเป็นศูนย์การเพาะขยายพันธุ์นกกระเรียนไทยที่ใหญ่ที่สุดในโลก มีนกกระเรียนประมาณ 100 ตัว ภายในศูนย์แต่เป้าหมายต่อมาที่ชีวิตความสำเร็จของนักอนุรักษ์สัตว์ป่า ไม่ใช่อยู่ที่การเพาะเลี้ยงอย่างเดียว แต่ต้องทำให้นกกระเรียนไทยคืนถิ่นอาศัยในธรรมชาติได้ การเพาะเลี้ยงนกกระเรียนในกรงว่ายากแล้ว แต่การปล่อยให้นกกระเรียนคืนถิ่นในธรรมชาติอย่างปลอดภัยนับเป็นความท้าทายยิ่ง

ความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ วิชาการ ชุมชนท้องถิ่น และภาคเอกชน

องค์การสวนสัตว์ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากโครงการอนุรักษ์ถิ่นอาศัยของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่มีความสำคัญระดับโลกในพื้นที่การผลิต (Conserving Habitats for Globally Important Flora and Fauna in Production Landscapes) เพื่อติดตาม

ผลการทดลองปล่อยนกกระเรียนพันธุ์ไทย นอกจากนี้ยังจับมือองค์กรพันธมิตรลงนามบันทึกข้อตกลงเปิดศูนย์อนุรักษ์นกกระเรียนพันธุ์ไทยเพื่อร่วมกันสร้างความตระหนักและความสำคัญในการอนุรักษ์นกกระเรียนพันธุ์ไทยและพื้นที่ชุ่มน้ำ พร้อมกระตุ้นและส่งเสริมพื้นที่ชุ่มน้ำและนกกระเรียนพันธุ์ไทย เป็นแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดบุรีรัมย์

นายเบญจพล นาคประเสริฐ ผู้อำนวยการองค์การสวนสัตว์ กล่าวว่า องค์การสวนสัตว์ ร่วมกับ บริษัท น้ำตาลบุรีรัมย์ จำกัด (มหาชน) บริษัท ทู คอรัปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) และ บริษัท ไทยแอร์เอเชีย จำกัด ได้ร่วมลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือในการจัดกิจกรรมเปิดศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกกระเรียนพันธุ์ไทย จังหวัดบุรีรัมย์ และปล่อยนกกระเรียนพันธุ์ไทยคืนสู่ธรรมชาติ ประจำปี 2562

“ความร่วมมือในบันทึกข้อตกลงในครั้งนี้ ถือเป็นการห้วงร่วมกันสร้างความตระหนักและความสำคัญในการอนุรักษ์นกกระเรียนพันธุ์ไทยและพื้นที่ชุ่มน้ำ อีกทั้งเป็นการช่วยกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้มาเยี่ยมชมศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกกระเรียนพันธุ์ไทย จังหวัดบุรีรัมย์ และพัฒนาการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พร้อมเปิดโอกาสให้เยาวชน ชุมชนท้องถิ่น และประชาชน ได้มีแหล่งเรียนรู้และศึกษาดูงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์นกกระเรียนพันธุ์ไทยและจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ถือเป็นการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์” นายเบญจพลกล่าว

นายเบญจพลกล่าวอีกว่า โครงการปล่อยนกกระเรียนพันธุ์ไทยคืนสู่พื้นที่ธรรมชาติที่องค์การสวนสัตว์ ได้ดำเนินงานมาตั้งแต่ปี 2554 จนกระทั่งปัจจุบันสามารถปล่อยนกกระเรียนคืนสู่ธรรมชาติได้ถึง 105 ตัว มีปล่อยนกกระเรียนคืนสู่พื้นที่ธรรมชาติเพิ่มอีกจำนวน 10 ตัว ในวันเปิดศูนย์อนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกกระเรียนพันธุ์ไทย เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2562

ความสำเร็จของการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกกะเรียน พันธุ์ไทย องค์การสวนสัตว์ ได้รับสนับสนุนงบประมาณจาก บริษัทน้ำตาลบุรีรัมย์ จำกัด (มหาชน) ในการก่อสร้างศูนย์ดังกล่าวประมาณ 10 ล้านบาท งบประมาณดังกล่าวเป็นส่วนเพิ่มเติมที่องค์การสวนสัตว์ ได้รับจากภาคเอกชนนอกจากงบประมาณสนับสนุนส่วนนิทรรศการ การอบรมบุคลากรและงบดำเนินการภายใต้โครงการอนุรักษ์ถิ่นอาศัยของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่มีความสำคัญระดับโลกในพื้นที่ภาคการผลิต (Conserving Habitats for Globally Important Flora and Fauna in Production Landscapes) ของ UNDP ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณของ GEF

กรอบความร่วมมือในการจัดกิจกรรมเปิดศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกกะเรียนพันธุ์ไทยครอบคลุมกระบวนการปล่อยนกกะเรียนพันธุ์ไทยคืนสู่ธรรมชาติในพื้นที่ธรรมชาติ และการสร้างความตระหนักและขยายเครือข่ายด้านการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและนกกะเรียนพันธุ์ไทยผ่านการจัดนิทรรศการ และกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและสัตว์ป่าหายากของประเทศ อีกทั้งยังจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งใหม่ของจังหวัดบุรีรัมย์อีกด้วย

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรายได้จากผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์

นกกะเรียนพันธุ์ไทยกว่าร้อยละ 10 ได้รับการปล่อยคืนสู่ธรรมชาติ ในพื้นที่ที่เหมาะสมหลังจากสูญเสียพันธุ์จากไปแล้ว แต่พื้นที่ที่นกอยู่อาศัยพื้นที่ชุ่มน้ำสาธารณะรอบนาข้าวของชาวบ้านจังหวัดบุรีรัมย์ไม่ใช่พื้นที่อนุรักษ์ตามกฎหมาย พื้นที่ของสัตว์ป่าและมนุษย์จึงซ้อนทับกันอย่างเลื่องไม่ได้หมายความว่า นกกะเรียนพันธุ์ไทยที่

ปล่อยคืนสู่ธรรมชาติยังมีความเสี่ยงในการอยู่รอดสูงหากไม่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน

“โจทย์หลักคือทำอย่างไรคนและสัตว์ป่าจึงจะอยู่ร่วมกันได้ การอยู่ร่วมกันสำหรับกรณีนกกระเรียน สิ่งที่ต้องทำคือเปลี่ยนให้นกกลายเป็นที่มาของรายได้และความอุดมสมบูรณ์” นางสาวนุชจรี พิษณุณ นักวิจัยและผู้ประสานงานโครงการอนุรักษ์ถิ่นอาศัยของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่มีความสำคัญระดับโลกในพื้นที่ภาคการผลิต (Conserving Habitats for Globally Important Flora and Fauna in Production Landscapes) ขององค์การสวนสัตว์กล่าว

ทองพูน อุ่ณจิตต์ ผู้ใหญ่บ้านชุมชนบ้านสวายสอ อ.เมือง จ.บุรีรัมย์ คือหนึ่งกำลังสำคัญของชุมชนที่ช่วยดูแลความอยู่รอดของนกกระเรียน เพราะนกจะอยู่รอดได้ในสภาพแวดล้อมที่ไม่มีสารเคมีเท่านั้น ทีมงานโครงการฯ จึงร่วมมือกับอีกหลายภาคส่วนและชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจกับชาวบ้าน และส่งเสริมให้ชาวนาในพื้นที่ร้อยละ 1 กิโลเมตรจากพื้นที่ชุ่มน้ำจุดปล่อยนกกระเรียนรู้และเปลี่ยนจากการทำนาโดยใช้สารเคมีมาเป็นระบบนาอินทรีย์

ผู้ใหญ่บ้านทองพูนกล่าวว่า ตนมีความคิดจะเปลี่ยนจากการปลูกข้าวโดยใช้สารเคมีเป็นนาข้าวอินทรีย์ เพราะคำนึงถึงปัญหาด้านสุขภาพ จึงได้ชักชวนสมาชิกหมู่บ้านดำเนินการทำนาข้าวระบบอินทรีย์ พร้อมกับคอยเป็นหูเป็นตาดูแลสวัสดิภาพของนกกระเรียน

ผลคือถึงนกจะทำลายข้าวบ้างเล็กน้อยส่วนที่ถูกทำลายเพราะนกทำรังและหาอาหาร เกษตรกรจะได้รับเงินชดเชยความเสียหายจากสมาคมอนุรักษ์นกและธรรมชาติแห่งประเทศไทย ภายใต้โครงการกระเรียนอุปถัมภ์ ซึ่งทำร่วมกับองค์การสวนสัตว์ และเป็นเงินบริจาคที่ได้รับจากประชาชนคนไทยที่อยากมีส่วนร่วมในงานด้านการอนุรักษ์นกกระเรียนพันธุ์ไทย แต่ระบบนิเวศฟื้นตัวจากสารเคมี ขณะที่ข้าวจากนาที่มีทีมงานช่วยสร้างแบรนด์กลายเป็น ‘ข้าวสารฯ’ ข้าวปลอดสารที่มีเรื่องราวการอนุรักษ์นกกระเรียนพันธุ์ไทย แม้ปริมาณที่ผลิตได้ในแต่ละปีจะไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศและปริมาณน้ำ อย่างไรก็ตามราคาที่ขายได้นับว่ามีราคาสูงกว่าตลาดเพราะมีคุณภาพดีเป็นที่ต้องการของตลาด

ปัจจุบัน ประชาชนที่อยู่อาศัยโดยรอบพื้นที่ชุ่มน้ำมีความตระหนักรู้ต่อนโยบาย

และแผนการอนุรักษ์นกกระเรียนพันธุ์ไทย และยังรับรู้ถึงความสำคัญของการอนุรักษ์นกกระเรียนพันธุ์ไทยเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยคาดหวังให้มีการพัฒนาพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอ่างเก็บน้ำห้วยจรเข้มาก เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีการดำเนินการโดยชุมชน อีกทั้งการอนุรักษ์นกกระเรียนพันธุ์ไทยช่วยสร้างรายได้จากการค้าขายของครัวเรือนและพัฒนาพื้นที่เชิงเกษตรแบบปลอดภัย

โอกาสและความท้าทายในการอนุรักษ์นกกระเรียนพันธุ์ไทย

ทุกวันนี้แม้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านสวายสอจะมีรายได้และเงินทุนหมุนเวียนกว่าแสนบาท จากวันแรกที่เริ่มต้นด้วยเงินศูนย์บาทเมื่อราว 4-5 ปีก่อน นอกจากนี้กลุ่มยังสามารถจำหน่ายข้าวหอมมะลิอินทรีย์ภายใต้แบรนด์สารัช ซึ่งเป็นชื่อของนกกระเรียนพันธุ์ไทยไว้คอยย้ำเตือนความสำคัญของงานอนุรักษ์นกต่อชุมชน ผู้ใหญ่ทองพูนมองว่า กลไกการอนุรักษ์ยังสามารถได้รับการต่อยอดออกไป เงินรายได้จากการขายข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ควรได้รับการจัดการเพื่องานอนุรักษ์นกกระเรียนพันธุ์ไทยอย่างเป็นระบบมากกว่าแค่การสร้างแบรนด์ อาจทำได้ในรูปแบบของการเฝ้าติดตามนอกเหนือไปจากการมีกลุ่มทางโซเชียลมีเดีย เช่นไลน์ (LINE) ไว้คอยติดตามความเคลื่อนไหวล่าสุดของนกกระเรียนพันธุ์ไทย

แม้ชุมชนที่ห่างไกลที่สุดก็ยังต้องการการพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานอย่างเช่น ถนน เพื่อต่อยอดงานท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชน ทุกวันนี้การเดินทางไปยังหมู่บ้านยังต้องผ่านถนนลูกรัง ชาวบ้านในชุมชนยังไม่ได้ได้รับความสะดวกสบายจากการเดินทาง เป็นประเด็นที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรตั้งคำถามและหาจุดสมดุลระหว่างการพัฒนาระบบโครงสร้างสาธารณูปโภค การสร้างรายได้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและงานอนุรักษ์ในอนาคต

นกชายเลนปากช้อน: สัมพันธภาพบนผืนแผ่นดิน นาเกลือสมุทรโคกขาม

ผลสัมฤทธิ์ 1:

กรอบการดำเนินงานเสริมสร้างศักยภาพการจัดการชนิดพันธุ์ที่ใกล้สูญพันธุ์

อยู่ระหว่างการดำเนินการ

ผลสัมฤทธิ์ 2:

พื้นที่สาธิตการจัดการถิ่นอาศัยที่มีความเสี่ยงสูงสำหรับชนิดพันธุ์ใกล้สูญพันธุ์

ความสำเร็จเชิงคุณภาพ:

ศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์นกชายเลน จังหวัดสมุทรสาคร

เมื่อความเหน็ดเหนื่อยกำลังก่อตัวปกคลุมด้วยหิมะน้ำแข็งแถบไซบีเรียสหพันธรัฐรัสเซีย ด้วยสภาพภูมิศาสตร์ ณ ขณะนั้นทำให้ทุกสิ่งที่มีชีวิตต้องตั้งรับปรับตัวเพื่อการดำรงอยู่ของเผ่าพันธุ์ และหนึ่งในเผ่าพันธุ์มีนกลานาชนิดที่จำเป็นต้องบินหนีความหนาวอพยพย้ายถิ่นชั่วคราวในทุก ๆ ฤดูกาลของปี

นกอพยพเหล่านี้บินข้ามทวีปมายังทวีปเอเชียและแคว้นยังแหล่งอาหารในประเทศต่าง ๆ สำหรับประเทศไทย นาเกลือในพื้นที่โคกขาม จังหวัดสมุทรสาคร พื้นที่ปากทะเลอ่าวบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี เป็นพื้นที่ที่มียอดนกชายเลนปากช้อนอพยพมาอาศัยเป็นประจำ

ด้วยขนาดเล็กเพียง 15 เซนติเมตร ประกอบกับถิ่นอาศัยและขยายพันธุ์อยู่ทางบริเวณชายฝั่งตะวันออกเฉียงเหนือของไซบีเรีย ประเทศรัสเซียซึ่งกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก และการสูญเสียพื้นที่อาหารตลอดเส้นทางบินอพยพเอเชียตะวันออก-ออสเตรเลีย ทำให้สถานการณ์ของนกชายเลนปากช้อนในช่วง 30 ปีที่ผ่านมาไม่ค่อยสู้ดีนัก ประชากรนกชายเลนปากช้อนลดลงถึง 80% เหลืออยู่ไม่ถึง 400 ตัวทั่วโลก

แหล่งการทำนาเกลือสมุทรโคกขามเป็นพื้นที่หนึ่งที่อุดมสมบูรณ์ด้วยแหล่งอาหารของนกชายเลนชนิดต่าง ๆ และที่แห่งนี้มี นกอพยพมาหากินจำนวนมากกว่า 50 ชนิดสายพันธุ์ รวมทั้งนกชายเลนปากช้อนมาอาศัยหากินในบริเวณนาเกลือของชุมชนนาเกลือที่ปัจจุบันเหลือคนทำนาเกลือสมุทรในพื้นที่ตำบลโคกขามเพียง 28 รายเท่านั้น

ด้วยกระบวนการและขั้นตอนการทำนาเกลือสมุทรได้สร้างระบบนิเวศที่เป็นแหล่งอาหารและแหล่งอาศัยของนกชายเลนอพยพจึงเป็นปัจจัยหลักที่สร้างแรงดึงดูดให้นกอพยพมาหากินที่นี่ทุกปี จากการสังเกตนกอพยพจะเริ่มมากเมื่อคนเริ่มทำนาเกลือช่วงเดือน ตุลาคม-เมษายน พอดีในทุก ๆ ปีที่ดูนกและเก็บข้อมูล นายสุชาติ แดงพยนต์ ชุมรมอนุรักษ์ธรรมชาติโคกขามกล่าว

ระบบนิเวศนาเกลือที่มนุษย์สร้างขึ้นมาทำให้มีสัตว์หน้าดินหลายชนิดเป็นอาหารสำหรับนกชายเลนอพยพอย่างนกชายเลนปากช้อน แต่หากในอนาคตไม่มี

คนทำนาเกลือ ไม่มีเกลือสมุทร คงยากที่จะได้เห็นนกชายเลนปากช้อนและนกชายเลนอพยพชนิดอื่นๆ อีกต่อไป ดังนั้นสัมพันธภาพที่เกื้อกูลกันระหว่างชาวนาเกลือและนกชายเลนชนิดต่างๆ รวมทั้งนกชายเลนปากช้อน จึงเป็นหัวข้อหลักสำหรับการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์นกชายเลน จังหวัดสมุทรสาคร เพื่อให้เข้าใจสัมพันธภาพแบบ “คนทำนาเกลืออยู่ได้ นกชายเลนก็อยู่ได้” การเดินทางของนกอพยพและสถานการณ์ของนกชายเลนปากช้อน

นาเกลือไทย นกชายเลนปากช้อน งานอนุรักษ์ที่ต้องทำควบคู่กัน

อ่าวไทยตอนใน ถือเป็นแหล่งพักพิงที่สำคัญระดับนานาชาติของนกน้ำและนกชายเลนในช่วงฤดูอพยพ มากถึง 56 ชนิด ระหว่างกลางเดือนกันยายนถึงปลายเดือนเมษายน นกชายเลนช่วยเติมเต็มหาดเลนอ่าวไทยตอนในที่เจียบเหงาให้มีชีวิตชีวา ด้วยพฤติกรรมการหากินที่ แตกต่างกันไปของแต่ละชนิด เสียงร้องแข่งแซ่ประสานกับเสียงคลื่นทะเลเบา ๆ นับเป็นสีสันจากชีวิตบนหาดชายเลน

ในบรรดานกชายเลนที่พบในอ่าวไทยตอนในทั้งหมด ชนิดที่มีการพุดถึงกันมากที่สุดในเรื่องของความหายากคงจะหนีไม่พ้น นกชายเลนปากช้อน (Spoon-billed Sandpiper) ชนิดพันธุ์ที่ใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง (critically endangered species; IUCN, 2008) มีการคาดการณ์ว่าอาจจะสูญพันธุ์ภายในอีกประมาณแค่ 10 ปี หากไม่มีการเร่งสร้างแผนจัดการอนุรักษ์โดยด่วนที่สุด นกชนิดนี้อาจจะกลายเป็นแค่ตำนานเรื่องเล่าอีกบทหนึ่งของงานอนุรักษ์

สถานที่ที่นกชายเลนปากช้อนอพยพมาหากิน ที่มีรายงานการพบแน่นอนทุกปี ได้แก่ นาเกลือบ้านโคกขาม อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสาคร นาเกลือบ้านปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี และบริเวณอ่าวน้อย อำเภอมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในความเป็นจริง ชายฝั่งทะเลอ่าวไทยตอนใน ระยะทางประมาณ 80 กิโลเมตร จากปากแม่น้ำบางปะกงถึงบางขุนเทียนกำลังเผชิญกับปัญหาการกัดเซาะ ชายฝั่งอย่างรุนแรง ช่วง 30 ปีที่ผ่านมา ชายฝั่งสูญหายไปแล้วประมาณ 1 กิโลเมตร ชัดเจนที่สุด โดยเฉพาะบริเวณเขตบางขุนเทียนของกรุงเทพฯ นั้นหมายความว่า พื้นที่หากินที่สำคัญของนกชายเลนก็สูญหายไป นักวิจัยบางกลุ่มวิเคราะห์ว่า ชายฝั่งที่หายไปอาจมีสาเหตุมาจากระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้นเนื่องจากปรากฏการณ์โลกร้อน หรืออาจจะทั้งสองอย่างรวมกัน นอกจากนี้การขยายตัวของความเป็นเมืองและโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ต่างส่งผลกระทบต่อพื้นที่หากินของนกอพยพ

โดยปกตินกชายเลนจะหากินสัตว์หน้าดินหลายชนิดในบ่อน้ำเค็ม หรือน้ำกร่อยตามธรรมชาติ ความลึกไม่เกิน 15 เซนติเมตร เป็นที่รวมฝูง แต่ถิ่นอาศัยลักษณะดังกล่าวแทบจะไม่มีเหลืออยู่แล้ว ถูกเปลี่ยนไปเป็นบ่อกัก บ่อปลา นาเกลือ ชุมชน อุตสาหกรรม อย่างไรก็ตามพื้นที่ที่ถูกเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ประโยชน์ไปโดยมนุษย์เหล่านี้ บางอย่างก็มีลักษณะคล้าย ๆ กับถิ่นอาศัยหรือแหล่งอาหารแบบธรรมชาติที่นกต้องการ เช่น นาเกลือสมุทรแบบดั้งเดิม ที่เราสามารถพบได้ขึ้นตามชายฝั่งทะเลของจังหวัดสมุทรสาคร สมุทรสงครามและเพชรบุรี

พื้นที่ที่มีนาเกลือสมุทรอยู่จำนวนมากก็จะพบนกชายเลนจำนวนมากเช่นกัน นาเกลือสมุทรชายฝั่งทะเลอ่าวไทยตอนในนั้นเป็นแบบดั้งเดิมคือ ใช้บ่อหรือแปลงนาขนาดเล็ก มีคันนาเป็นบ่อจำนวนหลายบ่อและไม่มีการใช้เครื่องจักรขนาดใหญ่ใน

การปรับหน้าดินในแปลงที่ทำนาเกลือให้เรียบ ซึ่งแตกต่างจากการทำนาเกลือในเขตเมดิเตอร์เรเนียนหรืออเมริกา

นางดวงจันทร์ กลัดกลีบ หรือป้าแดง ผู้สืบทอดวิถีนาเกลือสมุทรรุ่นที่ 3 ที่บ้านโคกขามเล่าว่า นาเกลือจะมีบ่อพักน้ำสำหรับรองรับน้ำทะเลขึ้นมาและตากน้ำทะเล ก่อนที่จะปล่อยเข้าสู่บ่อตกตะกอนเป็นให้น้ำทะเลระเหยและแห้งไปแล้วจะตกผลึกเป็นเกลือต่อไป โดยที่บ่อพักน้ำจะมีระดับน้ำที่ลึกไม่เกิน 20 เซนติเมตร มีสัตว์หน้าดินมากมายที่เป็นอาหารของนกชายเลนปากช้อน สามารถดึงดูดนกชายเลนให้เข้ามาใช้พื้นที่นาเกลือเป็นแหล่งอาศัยและแหล่งอาหาร

ลักษณะดังกล่าวนี้อาจคล้ายกับถิ่นอาศัยตามธรรมชาติที่เหมาะสมกับนกในการใช้เป็นที่รวมฝูงช่วงน้ำขึ้น และนกบางชนิดยังสามารถหากินในบ่อพักน้ำเหล่านี้ได้ด้วย โดยเฉพาะพวกนกชายเลนที่ตัวเล็กและขาสั้น ดังนั้น นาเกลือจึงทำหน้าที่เสมือนพื้นที่รวมฝูงหลังจากที่นกบินกลับจากหากิน

บนหาดเลน และระยะทางจากนาเกลือไปยังหาดเลนไม่ไกลกัน ทำให้นกประหยัดพลังงานในการบิน สามารถสะสมไขมันได้มากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงเวลาไม่กี่สัปดาห์ก่อนจะอพยพกลับ นกต้องเร่งสะสมไขมันให้ได้มากที่สุด เพื่อให้มั่นใจว่าน้ำมันจะไม่หมดระหว่างการเดินทางกลับ และยังมีเหลือพอสำหรับการหาคู่ผสมพันธุ์

ป้าแดง ชาวนาเกลือสมุทรสาครวัย 64 ปีผ่านแสงแดดสายฝนบนวิถีการทำนาเกลือมาค่อนข้างชิวติเล่าว่า สำหรับอาชีพการทำนาเกลือ ดินฟ้าอากาศถือเป็นเรื่องสำคัญ ปีไหนแล้งมากการทำนาเกลือจะยิ่งดี แต่ถ้าปีไหนฝนชุกชาวนาเกลือก็ยากแค้น และยังทุกวันนี้ยังมีปัญหาเรื่องขาดแคลนแรงงาน เด็กรุ่นใหม่ชอบทำงานในโรงงานมากกว่าทำนาเกลือ จึงหาคนงานได้ยาก “เขาเห็นมาตั้งแต่เกิดว่า อาชีพทำนาเกลือทำยาก ทั้งเหนื่อย ทั้งลำบาก ก็ไม่ยอมทำกันแล้ว ขนาดตอนนี้สบายกว่าสมัยก่อนเยอะแล้วนะ มีอุปกรณ์สมัยใหม่ มีเครื่องทุ่นแรง แต่ก็ยังเหนื่อยอยู่ดี เพราะต้องต่อสู้กับแดดกับฝน แล้วราคาเกลือก็ไม่ดี รายได้ที่ไม่เสถียรอาจจะไม่ถึงดูใจคนหนุ่มสาว” ป้าแดงเล่าให้ฟังถึงสภาพปัญหา

อย่างไรก็ตามเกษตรกรชาวนาเกลือวัย 64 ปียังคงยึดอาชีพการทำนาเกลือไว้

นางดวงจันทร์ กลัดกลีบ

อย่างภาคภูมิใบนผืนแผ่นดิน 70 ไร่ที่ได้รับการสืบทอดมายาวนานตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เช่นเดียวกับเพื่อนเกษตรกรในบริเวณเดียวกันรวม 270 ครอบครัว พร้อมกันนี้ยังได้ใช้พื้นที่ของนาเกลือเป็น “ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรทำเกลือ” เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำนาเกลือไปสู่รุ่นลูกรุ่นหลานก่อนที่อาชีพการทำนาเกลือจะกลายเป็นตำนานเพราะไร้คนสานต่อ

นอกจากนี้โครงการอนุรักษ์ถิ่นอาศัยของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่มีความสำคัญระดับโลก ในพื้นที่การผลิต (Conserving Habitats for Globally Important Flora and Fauna in Production Landscapes Project) ยังทำให้กลุ่มแม่บ้านในชุมชนมีโอกาสรสร้างรายได้จากการขายผลิตภัณฑ์ที่ทำจากเกลือสมุทรได้หลากหลายยิ่งขึ้น ยกตัวอย่างเช่นดอกเกลือที่เมื่อก่อนชาวบ้านไม่ได้ซื้อขายดอกเกลือ เพียงเก็บไว้เพื่อแลกเปลี่ยนและมอบให้ญาติพี่น้อง เพราะเป็นเกลือชุดแรกที่ย่อยตัวขึ้นมาเกาะตัวเป็นแพบนผิวน้ำ ชาวนาเกลือจะช้อนเอาดอกเกลือเหล่านี้มาเก็บไว้ก่อนที่จะจมลงไปในน้ำ ดอกเกลือจะมีความบริสุทธิ์กว่าเกลือทะเลธรรมชาติที่รอให้น้ำระเหยออกไปจนหมดแล้วตกผลึกเป็นเกลือ ดอกเกลือไม่เค็มจัดเหมือนเกลือทะเลทั่วไป มีรสชาติดีกว่าเกลือธรรมดาและราคาสูงกว่าเพราะผลิตได้น้อยกว่า

คุณป้าเล่าว่าทุกวันนี้สมาชิกกลุ่มแม่บ้านสามารถสร้างรายได้จากการขายผลิตภัณฑ์เกลือสมุทรหลากหลายรูปแบบ นอกจากเกลือสมุทรและดอกเกลือเพื่อการบริโภคแล้วยังมีผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ยกตัวอย่างเช่น เป็นการสร้างรายได้ให้ครอบครัวและช่วยพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชน

ในอดีตการทำนาเกลือต้องพึ่งพาธรรมชาติและแรงงานเป็นหลัก แต่ปัจจุบันเริ่มมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยบ้าง และส่งผลดีการทำนาเกลือขึ้นมาก เช่นการใช้

มอเตอร์ไฟฟ้ามาปั่นกังหันเพื่อวิดน้ำเข้าและออกจากรนาเกลือแทนกังหันลมสามารถช่วยเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น นอกจากนี้ก็เริ่มมีพัฒนาการการทำเกลือแบบใหม่ เช่นที่จังหวัดเพชรบุรีเริ่มใช้และได้ผลดีคือ การทำนาเกลือบนผ้าใบ

โอกาสและความท้าทายในการอนุรักษ์นกชายเลนปากช้อน

งานวิจัยต่อยอด

ถึงแม้ว่าอ่าวไทยตอนในจะถูกจัดให้เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญในระดับนานาชาติและเป็นพื้นที่สำคัญที่สุด สำหรับนกชายเลนในประเทศไทย แต่การศึกษาวิจัยด้านนิเวศวิทยาของนกชายเลนในบริเวณนี้ยังมีน้อยมาก ๆ ในขณะที่ประชากรนกชายเลนหลายชนิดก็กำลังลดลงอย่างรวดเร็ว นักวิทยาศาสตร์เองยังหาสาเหตุที่แท้จริงได้ไม่ชัดเจนนัก ดร. ฟิลิป ดี รวาร์ด นักปักษีวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดลกล่าวว่า สิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญเท่าที่มีการศึกษามาแล้ว คือการสูญเสียทั้งพื้นที่ทำรัง วางไข่ และพื้นที่หากินในช่วงอพยพ โดยปัจจัยอย่างหลังนี้ อาจจะส่งผลกระทบรุนแรงเพราะนกชายเลนใช้ชีวิต 6-8 เดือน อยู่ในพื้นที่เหล่านี้ ความอุดมสมบูรณ์ของถิ่นอาศัยช่วงฤดูอพยพจึงเป็นตัวกำหนดสภาพร่างกายความสมบูรณ์แข็งแรงของนกชายเลนก่อนอพยพกลับโดยตรง อ่าวไทยตอนในก็คือหนึ่งในพื้นที่เหล่านั้นอย่างไม้อาจปฏิเสธได้

นกชายเลนจึงเป็นสัตว์อีกกลุ่มหนึ่งที่รอการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์เชิงลึกอีกมากมาย ซึ่งจะช่วยยกระดับการอนุรักษ์ท้องถิ่นขึ้นสู่ระดับโลกได้ เพราะนกชายเลนเกือบทุกชนิดที่พบในอ่าวไทยตอนในล้วนอพยพมาจากที่อื่นทั้งสิ้น และเป็นความรับผิดชอบร่วมกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ของทุกประเทศที่นกชายเลนอพยพผ่านไป

“เราจะจัดการอนุรักษ์ให้มีประสิทธิภาพและสำเร็จตามเป้าประสงค์ได้อย่างไร หากเราไม่เข้าใจนิเวศวิทยาของสิ่งมีชีวิตกลุ่มที่จะอนุรักษ์อย่างถ่องแท้ งานวิจัยเกี่ยวกับนกชายเลนอย่างลึกซึ้งจะช่วยให้งานอนุรักษ์นำไปปฏิบัติใช้งานได้จริง” ดร.รารวาร์ด กล่าว

ดร. ฟิลิป ดี รวาร์ด

งานศึกษาวิจัยควรครอบคลุมถึงประเด็นดังต่อไปนี้

- ปริมาณอาหารที่ขายเลนกินเปรียบเทียบระหว่างหาดเลนกับนาเกลือ บ่อปลา บ่อกุ้ง และวิเคราะห์พลังงานที่ได้รับจากอาหารแต่ละชนิด
- การติดตามจำนวนประชากรนกชายเลนที่อพยพมาหากินในอ่าวไทยตอนใน อย่างเป็นระบบและต่อเนื่องในระยะยาว
- การศึกษาจุดที่นกใช้รวมฝูงเป็นประจำ และทำแผนที่บ่งบอกตำแหน่งเพื่อใช้ในการวางแผนจัดการอนุรักษ์
- ศึกษาชนิดพันธุ์ที่หายากที่พบในอ่าวไทยตอนในเช่น นกชายเลนปากช้อน การใส่ห่วงขาและสัญลักษณ์ให้มากขึ้นและเป็นประจำ และติดเครื่องส่งสัญญาณดาวเทียม เพื่อศึกษาเส้นทางการอพยพ และการใช้พื้นที่ที่แน่นอน ระหว่างการอพยพ
- ทดลองทำการฟื้นฟูถิ่นอาศัยขึ้นมาใหม่จากบ่อกุ้งที่มีการทิ้งร้าง และร่วมกับเจ้าของนาเกลือและนากุ้งในการหาวิธีจัดการให้สามารถเป็นที่รวมฝูงของนกชายเลนได้ ขณะที่การเก็บเกี่ยวผลผลิตก็ยังคงเป็นไปตามปกติ

ต่อยอดพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์เกลือสมุทร และการท่องเที่ยวดูนกเชิงอนุรักษ์

เป้าหมายมองว่า การสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับ ความสำคัญของเกลือ รวมทั้งการต่อยอดองค์ความรู้เพื่อพัฒนาวิถีการทำนาเกลือ และผลิตภัณฑ์จากเกลือให้มีคุณภาพ มาตรฐานจนสามารถส่งออกไปยัง ต่างประเทศได้เป็นสิ่งที่ควรได้รับการ ต่อ ยอดต่อไป

“ปัจจุบันทั่วโลกหันมาให้ความสำคัญเกลือกันมากขึ้น เนื่องจากอาชีพ ทำนาเกลือตามธรรมชาติเริ่มจะหมดไป จากบ้านเรา เป็นโอกาสดีที่ประชาชนจะ ได้ความรู้ ความเข้าใจมากขึ้น พร้อมช่วย อนุรักษ์และหาวิถีการพัฒนาแหล่งผลิต

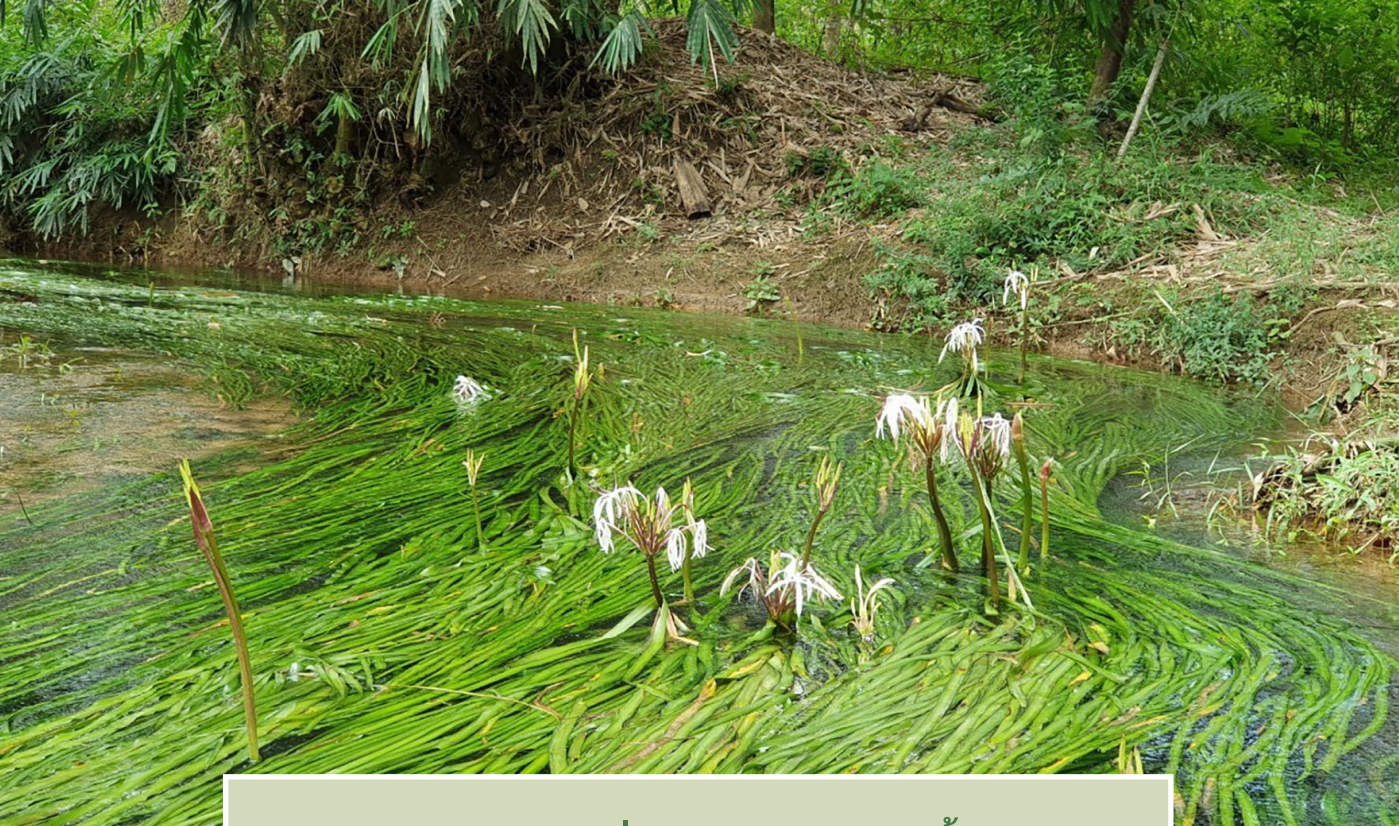

เกลืออย่างยั่งยืน สมุทรสาครเป็นจังหวัดที่ผลิตเกลือมากที่สุดในประเทศไทย เกลือเป็น
สิ่งสำคัญที่ทุกคนต้องใช้และขาดไม่ได้มาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยเฉพาะการถนอมอาหาร
จึงจัดโครงการเส้นทางสายเกลือขึ้นเพื่อสืบทอดองค์ความรู้การทำนาเกลือและวิถีชีวิต
เกษตรกรรมนาเกลือ เผยแพร่องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำนาเกลือ และนำมา
พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ก้าวไปสู่ระดับสากล” ป้าแดงกล่าว “แต่สิ่งที่น่าเป็นห่วงคือ วิถีนา
เกลือที่กำลังจะสูญหาย เพราะทุกวันนี้ชาวนาเกลือมีจำนวนลดลงและไม่มีคนรุ่นใหม่
มาสานต่อให้ภาคภูมิใจในท้องถิ่น หากนาเกลือหายไป นกชายเลนปากช้อนอาจไม่
กลับมาให้เราได้เห็นอีกเลยก็เป็นได้”

การอนุรักษ์วิถีนาเกลือสมุทรแบบดั้งเดิม นอกจากเพิ่มโอกาสการอยู่อาศัย
ของนกแล้ว ยังนำมาซึ่งกิจกรรมดูนก ที่สามารถต่อยอดไปสู่งานท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่
สามารถปลูกฝังจิตสำนึกงานอนุรักษ์ให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่และนอกพื้นที่ และ
สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนผ่านการท่องเที่ยวด้วย

งานวิจัยหรือโครงการอนุรักษ์เล็ก ๆ ในอ่าวไทยตอนในอาจมีผลต่อการดำรงคง
อยู่ของประชากรนกชายเลนปากช้อนในระดับโลกเลยทีเดียว ความอยู่รอดของนกชาย
เลนปากช้อน และนกชายเลนอีกหลายชนิด ยังคงรอความหวังจากงานวิจัยอีกมากถึง
มากที่สุด

“ศูนย์เรียนรู้จะกลายเป็นสัญลักษณ์ของการอนุรักษ์นกชายเลนปากช้อนอย่าง
ยั่งยืน เพื่อให้เด็กรุ่นใหม่ได้ศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของนกอพยพ” สุชาติ แดงพยนต์
เลขาธิการชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติโคกขามกล่าว

พลับพลึงธาร: ราชนิที่รວ່ນหวนคึนสู่สายน้

ผลสัมฤทธิ์ 1: กรอบการดำเนินงานเสริมสร้างศักยภาพการจัดการชนิดพันธุ์ที่
ใกล้สูญพันธุ์

ความสำเร็จเชิงคุณภาพ:

- แผนอนุรักษ์ระดับจังหวัดที่มีกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชน
- แผนการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อบูรณาการการอนุรักษ์พลับพลึงธารจังหวัด
ระนองและจังหวัดพังงา ฐานข้อมูลชนิดพันธุ์ที่ใกล้สูญพันธุ์ 10 ชนิด และ GIS
Program เพื่อรายงานการพบเห็น และการเปลี่ยนแปลง รวมถึงกิจกรรมที่อาจ
เป็นภัยคุกคาม

ผลสัมฤทธิ์ 2 พื้นที่สาธิตการจัดการถิ่นอาศัยที่มีความเสี่ยงสูงสำหรับชนิดพันธุ์
ใกล้สูญพันธุ์

ความสำเร็จเชิงคุณภาพ:

- การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พลับพลึงธารที่อำเภอสุขสำราญ จังหวัดระนอง และ
อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา

พลับพลึงธารเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สำคัญของ จ.ระนอง ตั้งอยู่บริเวณ คลองนาคา อำเภอสุขสำราญ โดยปกติช่วงเดือนตุลาคมถึงธันวาคม พลับพลึงธารจะ เบ่งบานออกดอกสวยงาม และจะมีการจัดเทศกาลล่องแพพลับพลึงธารเป็นประจำทุก ปี แต่เพราะสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปหลังมหันตภัยสึนามิประกอบกับปัญหาrukla คุณคลอง ในที่สุดพลับพลึงธารจึงหายไปและทางจังหวัดต้องสั่งยกเลิกกิจกรรมไปในที่สุด ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ การขุดลอกลำคลอง ทำให้น้ำเปลี่ยนเส้นทางและ รุกล้าพลับพลึงธาร อีกกรณีคือปัญหาการลักลอบเก็บหัวพลับพลึงธารไปขาย ประเด็น ปัญหาดังกล่าวกลุ่มคนรักธรรมชาติในไทย ต่างแสดงความห่วงใยปัญหาที่เกิดขึ้นกับ พลับพลึงธารและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างน่าตกใจ จนทำให้ปัจจุบันพลับพลึง ธารแทบจะไม่มีหลงเหลืออยู่คลองนาคาอีกแล้ว

หากพิชน้ำพันธุนี้หมดไปจะเป็นเรื่องยากที่ทำให้พลับพลึงธารเติบโตได้ขึ้นมาใหม่ อีกครั้ง เหตุผลดังกล่าวนำไปสู่การทำงานร่วมกันระหว่าง ภาครัฐ ชุมชน วิชาการเพื่อ หาแนวทางร่วมกันในการพลิกฟื้นคลองนาคา

การพัฒนาแหล่งน้ำโดยการขุดลอกคลองและการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ จากที่ดินทำให้เกิดการชะล้างและพังทลายทำให้สภาพน้ำที่เคยใส ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่ เดิมเปลี่ยนสภาพเป็นตะกอนโคลนตม ทำให้พลับพลึงธารในแหล่งน้ำธรรมชาติมี จำนวนลดลงเป็นอย่างมาก จากข้อมูลพบว่า บริเวณที่พบพลับพลึงธารนั้น ลดลงจาก 10.73 ไร่ เหลือเพียง 3.41 ไร่ ภายในระยะเวลา 2 ปี จากปัญหาดังกล่าวทาง

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ดำเนินการประสานความร่วมมือกับ องค์การระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (International Union of Conservation Nature: IUCN) เพื่อศึกษา สำรวจ เก็บข้อมูล และดำเนินงานเป็นฐานการขยายผล โดยจัดประชุมระดมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากหลายฝ่ายเพื่อศึกษาผลกระทบอย่างรอบด้าน แนวคิดการคุ้มครองแหล่งที่พบพลับพลึงธาร พร้อมทั้งจัดทำแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินแบบบูรณาการ มีการกำหนดเขตล่าคล่องให้เป็นแหล่งฟื้นฟูพลับพลึงธารและมาตรการคุ้มครอง ก่อนเสนอให้แหล่งที่พบพลับพลึงธารเป็นพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม

ความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ วิชาการ ชุมชนท้องถิ่น และภาคเอกชนสู่นโยบาย

แม้ว่าปัจจุบันพลับพลึงธารจะหายไปตามคลองนาคาแทบหมดสิ้น แต่ความพยายามในการปลูกพลับพลึงธารทดแทนยังคงมีอยู่โดยเฉพาะในพื้นที่คลองเรือ ตำบลนาคา อัมรินทร์ ประสมผล ชาวบ้านไร่นากล่าวว่า โครงการอนุรักษ์ถิ่นอาศัยของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่มีความสำคัญระดับโลก ในพื้นที่การผลิต (Conserving Habitats for Globally Important Flora and Fauna in Production Landscapes) ทำให้เกิดพื้นที่สำหรับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาแลกเปลี่ยนแนวคิด และนำเสนอแนวทางในการสร้าง

เส้นทางศึกษารวมชาติพลับพลึงธารในพื้นที่คลองเรือ พร้อมกับพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่

ชาวบ้านไรโน อำเภอสุขสำราญ และพื้นที่ใกล้เคียง รวมทั้งชาวบ้านจากอำเภอ คุระบุรี จังหวัดพังงา จำนวนประมาณ 30 คนกำลังเข้าร่วมอบรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP นวัตกรรม และการทำบัญชี ชาวบ้านกลุ่มนี้กำลังเรียนรู้วิธีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน เพื่อเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มและรายได้เสริมให้กับชุมชน และสร้างแรงจูงใจในการรักษาวิถีชีวิตควบคู่ไปกับการอนุรักษ์แหล่งอาศัยของพลับพลึงธาร โดยได้รับการสนับสนุนจากโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) องค์การระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (International Union for Conservation of Nature: IUCN) หน่วยงานภาครัฐจังหวัดระนองและเทศบาลตำบลนาคา และฝ่ายวิชาการจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตยะลา มาให้ความรู้ด้านการทำบัญชี เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้ชุมชนจากผลผลิตการเกษตร และการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและเชิงอนุรักษ์จากมหาวิทยาลัยศิลปากร

ระนองอยู่ในระหว่างการเตรียมแผนพัฒนาประกาศให้แหล่งที่พบพลับพลึงธารเป็นพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามสายน้ำคลองนาคาที่ผ่านพื้นที่ส่วนบุคคลจำนวนมาก อาจทำให้แผนประกาศไม่ตอบโจทย์การอนุรักษ์ งานสร้างจิตสำนึกและความร่วมมือเป็นสิ่งสำคัญ

“เราไม่สามารถพูดถึงการอนุรักษ์โดยปราศจากการสร้างความเป็นอยู่และชีวิตที่ดีให้กับชุมชน เราสามารถทำงานอนุรักษ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพไปพร้อมกับการสร้างรายได้ให้ชุมชนผ่านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” นาย อัมรินทร์ ประสมผล ชาวบ้านไรโนหมู่ 7 ตำบลนาคา อำเภอสุขสำราญ จังหวัดระนอง กล่าว

แม้ว่าจะไม่ใช่คนพื้นถิ่นเพราะชาวบ้านในพื้นที่บ้านไรโนส่วนใหญ่ย้ายถิ่นฐานมาจากภาคตะวันออก เฉียงเหนือตั้งแต่ครั้งภาครัฐมีการจัดสรรที่ดินให้ชาวบ้านเพื่อทำการเกษตร แต่คุณอัมรินทร์คือหนึ่งในกำลังสำคัญของการสร้างการมีส่วนร่วมและความรู้ความเข้าใจของชุมชนในการอนุรักษ์

การสูญเสียพลับพลึงธารไปจากคลองนาคา ทำให้ชาวบ้านตื่นตัวและเรียกร้องให้ภาครัฐและหลายหน่วยงานทบทวนความสำคัญของการมี

นายอัมรินทร์ ประสมผล

ส่วนร่วมของภาคประชาชนในกระบวนการอนุรักษ์พลับพลึงธาร นอกจากการเปิดศูนย์เรียนรู้พลับพลึงธารอย่างเป็นทางการแล้ว ทางกลุ่มอนุรักษ์พลับพลึงธารยังเตรียมประกาศพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพราะเป็นแหล่งผลไม้และผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรสำคัญเช่น มังคุด ลองกอง กาแฟ และนำเสนอเส้นทางศึกษาธรรมชาติพลับพลึงธารเชิงอนุรักษ์ในบริเวณชุมชนคลองเรือซึ่งอยู่ด้วย โดยแผนเหล่านี้ผ่านการเห็นชอบจากชุมชนแล้ว และเมื่อแผนชุมชนผ่านข้อบังคับแล้ว ต้องนำไปประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนพื้นที่ตรวจสอบด้วย

งานอนุรักษ์พลับพลึงธารแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาชนยังได้รับการบรรจุอยู่ในแผนงานอนุรักษ์ของจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของมาตรการการดูแลอนุรักษ์พลับพลึงธารที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย

บทเรียนและความท้าทายงานอนุรักษ์ฟื้นฟูพลับพลึงธาร

โครงการฟื้นฟูพลับพลึงธาร พิษเฉพาะถิ่นที่ใกล้สูญพันธุ์ในจังหวัดระนองและพังงา เป็นเวทีที่ทำให้ภาคประชาชน จังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และวิชาการได้พบปะหารือร่วมกัน นำมาซึ่งข้อเสนอแนะและแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูพลับพลึงธารดังต่อไปนี้

- เนื่องจากระบบนิเวศและแหล่งที่อยู่อาศัยของปลับพลึงธารถูกคุกคามอย่างหนัก ทำให้พันธุ์พืชหายากนี้มีปริมาณลดลงอย่างต่อเนื่องจากการขุดลอกคลอง การเก็บหาเพื่อการค้าและภัยธรรมชาติ การอนุรักษ์ปลับพลึงธารจำเป็นต้องมีการดำเนินการทั้งในระดับนโยบายและในระดับปฏิบัติในพื้นที่ควบคู่กันไป
- ระดับนโยบายควรมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการดำเนินงานตามมาตรการต่าง ๆ ที่ได้วางไว้ร่วมกัน บางมาตรการที่เกี่ยวข้องกับนโยบายอาจจะใช้เวลานานจึงควรมีการวางรากฐานการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง
- ในระดับท้องถิ่นควรเน้นการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูปลับพลึงธารและแหล่งที่อยู่อาศัย เพื่อไม่ให้พืชชนิดนี้ต้องสูญพันธุ์หรือลดจำนวนลง การรณรงค์ต่าง ๆ รวมถึงงานศึกษาวิจัยและติดตามการเปลี่ยนแปลงและรวมทั้งการหามาตรการต่าง เพื่อสนับสนุนทุนกลุ่มอนุรักษ์ หรือเจ้าของที่ดินที่มีการอนุรักษ์ปลับพลึงธาร เพื่อให้กลุ่มเหล่านี้มีรายได้และเป็นการสร้างแรงจูงใจในการอนุรักษ์พืชชนิดนี้ ดังนั้นแนวทางในการอนุรักษ์และแก้ไขปัญหาโดยภาพรวม มีดังนี้

- ค้นหาแนวทางในการขยายพันธุ์พลับพลึงธาร เพื่อเพิ่มปริมาณต้นกล้า พลับพลึงธารให้เพียงพอต่อการฟื้นฟูให้กลับไปปลูกและขยายพันธุ์ในแม่น้ำ ลำคลอง ถิ่นที่อยู่อาศัยเดิมของพลับพลึงธารให้กลับคืนมาเหมือนในอดีต ทั้งนี้ต้องมั่นใจว่าระบบนิเวศคลองที่จะทำการปลูกจะต้องมีระบบนิเวศที่ดี และเอื้อต่อการขยายพันธุ์พลับพลึงธารในแบบธรรมชาติด้วย
- มีการศึกษาและวิจัยในเชิงลึกเกี่ยวกับระบบนิเวศพลับพลึงธารถึงการ เปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งมีการติดตามการเปลี่ยนแปลง ของพลับพลึงธารและถิ่นที่อยู่อาศัยเพื่อทราบข้อมูลที่ชัดเจนและทันต่อ เหตุการณ์ เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับวางแผนและจัดการงานอนุรักษ์ใน อนาคต
- หาแนวทางส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนที่มีที่ดินติดแม่น้ำลำคลอง ปลูกและรักษาต้นไม้และพรรณไม้สองฝั่งลำคลอง เพื่อการรักษาระบบนิเวศ ป้องกันการกัดเซาะตลิ่งริมคลอง อาจจะรวมไปถึงการหาแนวทางในการลด การชะล้างพังทลายของหน้าดินจากพื้นที่เกษตรกรรมสองฝั่งลำคลอง
- สนับสนุนชุมชนและเจ้าของที่ดินในพื้นที่ที่พบพลับพลึงธารให้มีส่วนร่วมดูแล การอนุรักษ์พลับพลึงธารตลอดจนหาแนวทางสนับสนุนในด้านต่างๆ แก่ ชุมชนและเจ้าของที่ดินที่มีพลับพลึงธาร เพื่อเป็นแรงจูงใจในการอนุรักษ์
- จัดเวทีเพื่อหามาตรการร่วมกันระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน เจ้าของที่ดิน กลุ่มอนุรักษ์ในพื้นที่และชุมชน เพื่อหาแนวทางในการ แก้ปัญหาลิ่งคลองพังทลายและอนุรักษ์พลับพลึงธารร่วมกัน โดยเฉพาะ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการทำลายระบบนิเวศแม่น้ำลำคลอง เช่น การขุดตัก ดินและหินตามลำคลองเพื่อการ ก่อสร้าง การขุดลอกคลอง การ เก็บหาไม้ใช้สอยตามพื้นคลอง และสองฝั่งลำคลอง การตกแต่ง คลอง การทำฝายน้ำล้น และ การฟื้นฟูสองฝั่งคลอง เป็นต้น
- ปัจจุบันมีหลายหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและ

จัดการแม่น้ำลำคลอง มีกฎหมายและระเบียบมากมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งน้ำและแม่น้ำลำคลอง แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์หรือนโยบายฉบับใดที่ดูแลอนุรักษ์แม่น้ำลำคลองโดยตรง การขุดลอกคลองส่งผลกระทบต่อการพัฒนาแม่น้ำลำคลองเนื่องจากทำลายระบบนิเวศแม่น้ำลำคลองและแหล่งที่อยู่อาศัยของพลับพลึงธารอย่างสิ้นเชิง รวมทั้งภาครัฐเองก็มิได้นโยบายแก้ปัญหาและป้องกันน้ำท่วม และโครงการลักษณะนี้มากมาย จึงควรหามาตรการร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กับชุมชนและกลุ่มอนุรักษ์เพื่อหาทางออกและแก้ไขปัญหาเหล่านี้ร่วมกัน

- หาแนวทางในการผลักดันให้พลับพลึงธารมาสู่การอนุรักษ์ในระดับนโยบาย เพื่อที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการคุ้มครองพลับพลึงธารให้เป็นทางการ เป็นการสนับสนุนการอนุรักษ์และจัดการในระดับท้องถิ่น และประเด็นการส่งออกหัวพลับพลึงธาร ยังคงมีอย่างต่อเนื่องเพราะตลาดยังมีความต้องการสูง ประกอบกับการขุดหาจากธรรมชาติต้นตุนั้นถูกกว่าการเพาะเลี้ยง ดังนั้นการลักลอบขุดจากธรรมชาติยังคงมีต่อไป ตราบใดที่ยังไม่มีกฎหมายหรือนโยบายที่ให้การคุ้มครองพลับพลึงธาร และอาจจะมีโครงการต่าง ๆ ที่อาจจะมีผลต่อการทำลายพลับพลึงธารและถิ่นที่อยู่อาศัย เช่นโครงการขุดลอกคลอง เป็นต้น ดังนั้นการหาแนวทางคุ้มครองในระดับนโยบายยังมีความจำเป็นที่จะต้องทำต่อไป จนกว่าจะมีกฎหมายคุ้มครองพลับพลึงธารและแม่น้ำลำคลองเพื่อที่จะทำการคุ้มครองได้ทัน ก่อนที่จะสูญพันธุ์ไปจากท้องถิ่น ถ้าจะทำการอนุรักษ์ให้ได้ผลหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งทางจังหวัดและอบต. น่าจะมีการหามาตรการในการออกกฎหมาย กฏระเบียบ หรือข้อบัญญัติ ที่เป็นทางการมาใช้ในการอนุรักษ์พลับพลึงธารและถิ่นที่อยู่อาศัย
- ประสานงานและผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานในระดับอำเภอและระดับจังหวัด ให้มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับระบบนิเวศของพลับพลึงธาร และมีส่วนร่วมและสนับสนุนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูอย่างเป็นทางการจริงจังและต่อเนื่อง ปัจจุบันมีโครงการจากภาครัฐมากมายที่มีส่วนในการทำลายระบบนิเวศพลับพลึงธาร และบางพื้นที่ภาครัฐยังไม่มีการสนับสนุนกลุ่มอนุรักษ์ในพื้นที่ รวมทั้งการรณรงค์สร้างจิตสำนึกในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้สาธารณชนมีความเข้าใจและห่วงแหนทรัพยากรของตนเอง

บทส่งท้าย

การกระตุ้นให้เกิดกระบวนการอนุรักษ์อย่างยั่งยืนถือเป็นกลไกสำคัญในงานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากการสร้างจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นแล้ว หน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมทั้งองค์กรปกครองท้องถิ่นและภาควิชาการต้องให้การสนับสนุนแก่ชุมชนท้องถิ่นด้านองค์ความรู้และทุนทรัพย์ในการขับเคลื่อนงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เกิดกระบวนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และชุมชนต้นแบบที่รับประโยชน์จะเป็นกระจกสะท้อนให้กับสังคมชุมชนอื่น ได้รับรู้ และเป็นแรงกระตุ้นให้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ไม่เพียงแต่พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่มีความสำคัญระดับโลก ในพื้นที่ภาคการผลิตอย่างนกกระเรียนพันธุ์ไทย นกชายเลนปากช้อน และพลับพลึงธารเท่านั้น แต่รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าในชุมชนของตน ส่งผลให้เกิดห่วงโซ่กระบวนการอนุรักษ์ในพื้นที่อื่นให้ได้รับการคุ้มครองดูแลอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 1 ขจัดความหิวโหย เป้าหมายที่ 5 ความเท่าเทียมระหว่างเพศ เป้าหมายที่ 12 การมีแบบแผนการผลิตและการบริโภคอย่างมีความรับผิดชอบ เป้าหมายที่ 14 การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเล เป้าหมายที่ 15 การปกป้อง พื้นฟูและส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบก และเป้าหมายที่ 17 หุ้นส่วนในการร่วมมือว่าด้วยเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป ■

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Empowered lives.
Resilient nations.

โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ประจำประเทศไทย
ที่อยู่: ชั้น 12 อาคารสหประชาชาติ
ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพฯ 10200 ประเทศไทย
โทร: (+66) 2304 9100 แฟกซ์: 02 208 0556
อีเมล: info.thailand@undp.org
เว็บไซต์: th.undp.org

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ที่อยู่: 60/1 ซอยพิบูลวัฒนา 7 ถนนพระรามที่ 6
แขวงพญาไท เขตพญาไท กทม. 10400
โทร: (+66) 2265 6500
เว็บไซต์: onep.go.th